

Finacijska pismenost za 5

ISTRAŽIVANJE O STAVOVIMA UČENIČKE
POPULACIJE O FINACIJSKOJ PISMENOSTI

Ana Skledar Matijević, Arijana Akmadža
Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb

Institut za razvoj
obrazovanja

ISBN 978-953-7901-36-3

Naslov: Financijska pismenost za 5

Autorice: Ana Skledar Matijević i Arijana Akmadža

Lektura i korektura: Ivana Lončar

Urednica: Ana Skledar Matijević

Izdavač: Institut za razvoj obrazovanja

Za izdavača: Ninoslav Šćukanec Schmidt

Grafičko oblikovanje: Kata Ivankač, Naklada Nika

ISBN 978-953-7901-36-3

Projekt Građani za 5! podržan je sa 134.999,86 € financijske podrške Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova te financijskom podrškom Ureda za Udruge Vlade Republike Hrvatske.

Tisak ove publikacije omogućen je financijskom podrškom Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Instituta za razvoj obrazovanja i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda ni Ureda za Udruge Vlade Republike Hrvatske.

Sadržaj

Sažetak	3
Predgovor	4
Pregled literature	6
Definicija finansijske pismenosti	6
Razina finansijske pismenosti	6
Obrazovanje za finansijsku pismenost	7
Literatura	8
Cilj istraživanja	10
Opis metodologije	10
Opis uzorka	11
Prvi upitnik (prije održavanja radionica o finansijskoj pismenosti)	11
Spol i dob	11
Škola	11
Županije	12
Drugi upitnik (poslije održavanja radionica o finansijskoj pismenosti)	13
Spol i dob	13
Škola	14
Županije	15
Usporedba podataka iz prvog i drugog upitnika	15
Rezultati	17
Kvalitativna analiza	17
Kvantitativna analiza	22
Zaključci i preporuke	40
Prilozi	42
Prilog 1 – 1. upitnik	42
Prilog 1 – 2. upitnik	44
Prilog 2 – Kodovi i broj referenci	46
Prilog 3 – Kazalo slika	48

Sažetak

Literatura upućuje na zaključak da je razina finansijske pismenosti u Republici Hrvatskoj, a osobito među mladima, prilično niska. Stoga, nužno je provoditi razne oblike finansijskog obrazovanja.

Poslije provedenih radionica, velika većina učenica i učenika koji su sudjelovali u istraživanju smatra:

- **važno je znati upravljati novcem**
- **trošenje novca treba pažljivo planirati**
- **dio zarađenog novca treba izdvojiti za štednju.**

Poslije sudjelovanja u radionicama o finansijskoj pismenosti, učenici i učenice stava su da:

- **finansijska pismenost nije važna samo odraslima**
- **novac ne postoji samo za trošenje.**

Većina učenika i učenica smatra da djeca i mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su **debitna i kreditna kartica, osobni proračun, štednja i kamate.**

Povratne informacije većine učenika i učenica u vezi provedenih radionica su pozitivne:

- **radionica je bila zabavna**
- **svidio im se način na koji su učili o financijama jer nije sličan uobičajenoj nastavi**
- **naučeno na radionicama bilo je korisno, važno i zanimljivo**
- **učenici i učenice žele ponovo sudjelovati u sličnim radionicama.**

Predgovor

Finansijska pismenost, kao dio šireg skupa građanskih kompetencija, važna je tema, posebice u zahtjevnom vremenu u kojem živimo. Finansijski pismeni građani donose dobre financije odluke, što se pozitivno odražava na njih kao pojedince, na njihove obitelji, njihove šire zajednice te, naposlijetu i na društvo u cjelini. No, iako se u javnosti često naglašava važnost finansijske pismenosti, osobito kad su djeca i mlađi u pitanju, nedostaje sustavne edukacije za podizanje razine finansijske pismenosti građana svih dobi. U Republici Hrvatskoj u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju ova je tematika ipak prepoznata i obrađuje se kroz međupredmetnu temu Poduzetništvo, unutar koje je definirana domena Ekonomski i finansijska pismenost, za koju su pak definirana očekivanja po obrazovnim ciklusima. Navedena se očekivanja ostvaruju projektima te smo stoga okupili projektne partnere koji su svojim kompetencijama i iskustvom doprinijeli popunjavanju praznine u nastavnim materijalima i nastavničkim kompetencijama nastavnika osnovnih i srednjih škola za sustavan pristup ovoj iznimno važnoj temi. Projekt Građani za 5! fokusiran je, stoga, na stvaranje resursa za aktivno bavljenje građanskog pismenosti djece i mlađih, s posebnim naglaskom na podučavanje i stjecanje kompetencija finansijske pismenosti, ali i na poticanje aktivnog građanstva.

Nositelj projekta je Institut za razvoj obrazovanja, a partneri su Štedopis, Hrvatsko debatno društvo i Humanum iz Republike Hrvatske te Norsensus Mediaforum iz Kraljevine Norveške. Uz glavne partnere, u projektu sudjeluju i partnerske osnovne i srednje škole iz sedam hrvatskih županija: Strukovna škola Virovitica, Ekonomski i turistička škola Daruvar, Češka osnovna škola J. A. Komenskog Daruvar, Češka osnovna škola Josipa Ružičke Končanica, Ekonomski škola Požega, Gimnazija Matija Mesić Slavonski Brod, Osnovna škola Ivana Mažuranića Vinkovci, Osnovna škola 22. lipnja Sisak te Srednja škola Antun Matijašević Karamaneo Vis.

Glavni cilj projekta je ojačati demokratsku kulturu, građansku svijest i građanski angažman mlađih kroz razvoj i provedbu programa građanskog obrazovanja u tri područja: ekonomski, finansijski i medijska pismenost, osobni i socijalni razvoj te održivi razvoj. Tri specifična cilja oblikovana su kako bi se pobliže definirale aktivnosti koje pridonose ostvarivanju glavnoga cilja projekta, a u trenutku pisanja ovoga Predgovora, za zadovoljstvom možemo ustvrditi kako su aktivnosti na ostvarivanju triju specifičnih ciljeva uspješno provedene:

1. Ukupno više od 800 učenika iz partnerskih škola iz sedam županija u Republici Hrvatskoj (Bjelovarsko-bilogorskoj, Sisačko-moslavačkoj, Virovitičko-podravskoj, Osječko-baranjskoj, Požeško-slavonskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji) te dodatnih škola iz još dviju županija (Koprivničko-križevačke i Zadarske) stjecalo je znanja i vještine koje se uklapaju u okvir građanskog obrazovanja, koje su provodili partneri, udruge Štedopis i Hrvatsko debatno društvo. Učenici su bili uključeni u edukativne radionice, debate i online kvizove kako bi razvili znanja i vještine za ravnopravno i aktivno sudjelovanje u ekonomskim i gospodarskim procesima te stvaranju novih rješenja u svojim zajednicama. U projekt je bilo uključeno i 40 nastavnika iz partnerskih škola, koji su prošli edukaciju za izvođenje kvalitetnog međupredmetnog građanskog obrazovanja. Razvijali su svoja metodička znanja za poučavanje o ekonomskoj, finansijskoj i medijskoj pismenosti te su osposobljeni za nastavak poučavanja svojih učenika o tim temama i po završetku projekta. Također, pripremljeni su nastavni materijali, kao i e-udžbenik finansijske i ekonomski pismenosti za učenike od 5. do 8. razreda osnovne škole Novac i ja, koji je odobrila Agencija za odgoj i obrazovanje. Udžbenik daje osnovne informacije o novcu na razumljiv i zabavan način, kako bi učenici stekli znanja potrebna za donošenje pametnih finansijskih odluka.
2. U projekt je uključeno i 45 pripadnika ranjivih skupina (mladi pripadnici romske populacije, starije osobe na rubu siromaštva i učenici pripadnici nacionalnih manjina) za koje su razvijeni obrazovni programi priлагodjeni njihovim specifičnim potrebama. Nadalje, Štedopis i Humanum proveli su edukaciju volontera

koji rade s tim skupinama, kako bi ojačali svoja znanja iz područja finansijske pismenosti te ih nastavili primjenjivati u dalnjem radu.

3. Institut za razvoj obrazovanja proveo je istraživanje o stavovima učeničke populacije o finansijskoj pismenosti među učenicima koji su sudjelovali na radionicama finansijske pismenosti, a rezultate istraživanja donosimo u ovome izvješću. Rezultati istraživanja i zaključci koji su iz njih proizšli poslužili su kao temelj za formuliranje preporuka za unaprjeđenje odgojno-obrazovnih procesa u području građanskog odgoja. Te su preporuke sastavni dio ovoga izvješća, a bit će upućene i nadležnim tijelima kao doprinos donošenju javnih politika temeljenih na dokazima.

Vjerujemo kako smo kroz aktivnosti provedene tijekom trajanja projekta Građani za 5! pridonijeli podizanju finansijske pismenosti djece i mladih uključenih u projekt, ali i učinili korak ka podizanju razine građanske pismenosti te stvorili održive resurse za provođenje sličnih aktivnosti i po završetku projekta.

Ovaj dvogodišnji projekt pokrenut je u siječnju 2021. godine, a podržan je sa 134.999,86 eura finansijske podrške Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP i Norveških grantova. Projekt je sufinancirao i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

dr. sc. Ana Skledar Matijević
Institut za razvoj obrazovanja

Pregled literature

Definicija financijske pismenosti

Europska unija financijsku pismenost definira kao *znanje i vještine potrebne za donošenje važnih financijskih odluka* (EC, 2021) te navodi kako je financijska pismenost ključna za dobrobit pojedinaca. Stoga, EU je razvila kompetencijski okvir za financijsku pismenost odraslih, koja donosi proširenu definiciju financijske pismenosti, a uključuje *spoj financijske informiranosti, znanja, vještina, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje razboritih financijskih odluka i u konačnici ostvarenja financijske dobrobiti pojedinca* (EU/OECD, 2022). Ovu je definiciju već ranije razvio OECD/INFE, a 2012. preuzeta je na razini skupine G-20 te se nalazi i u hrvatskom Nacionalnom strateškom okviru financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine. Kurikulum za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj navodi da *financijska pismenost podrazumijeva svijest o financijskim mogućnostima i rizicima te sposobnost prikupljanja potrebnih informacija i donošenje odluka o izboru financijskih usluga u skladu s osobnim potrebama* (MZD, 2019).

Razina financijske pismenosti

Važnost podizanja razine financijske pismenosti građana prepoznata je na razini Europske unije, budući da istraživanja OECD-a pokazuju da je financijska pismenost građana EU nezadovoljavajuća. Tako primjerice, istraživanje OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, provedeno u dvadeset i šest zemalja (uključujući i dvanaest zemalja OECD-a), koje je za prikupljanje usporedivih podataka koristilo alate OECD/INFE 2018, ukazuje da su prosječni rezultati svih zemalja relativno niski za tri elementa financijske pismenosti (financijsko znanje, financijsko ponašanje i financijski stavovi) – 12,7 od mogućih 21 bodova, odnosno 60,5% na ljestvici do 100%. Gledano prema zemljama, najbolje rezultate postigli su Hong Kong, Kina, i Slovenija a najniže Rumunjska, Kolumbija i Italija. Republika Hrvatska s 12,3 boda (58,5%) smjestila se u donjem dijelu ljestvice, ostvarivši rezultate koji su ispod prosjeka zemalja uključenih u istraživanje. Zanimljivo je, međutim, da su rezultati za Hrvatsku što se financijskog znanja tiče iznad prosjeka, no rezultati za financijsko ponašanje i stavove pri samom su dnu ljestvice (usp. OECD, 2020). Ipak, u odnosu na istraživanje provedeno 2015. godine, vidljivo je blago poboljšanje rezultata.

Ono što je posebno zabrinjavajuće jest da mladi imaju nižu razinu financijske pismenosti, manje financijskog znanja te su skloni manje razboritom financijskom ponašanju. (OECD/INFE 2020:60). To potvrđuju i rezultati PISA istraživanja provedenog 2012. godine, koje je uz uobičajen fokus na u čitalačku, matematičku i prirodoslovnu pismenost, uključilo i financijsku pismenost. Prema rezultatima tog istraživanja, petnaestogodišnjaci iz Hrvatske su po pitanju financijske pismenosti statistički značajno ispod prosjeka osamnaest zemalja koje su sudjelovale u istraživanju, pri čemu su najviše rezultate postigli učenici gimnazijalnih programa, a najniže učenici industrijskih i obrtničkih srednjih škola (usp. Braš Roth i dr., 2014).

Slični su rezultati o razini financijske pismenosti mladih u istraživanju koje je provedeno 2015. godine prema metodologiji OECD-a, a koji su pokazali da najnižu razinu financijske pismenosti imaju građani mlađi od 19 godina, a najvišu razinu visokoobrazovani građani (Balen 2017:25). Slični su rezultati i istraživanja o financijskoj pismenosti tinejdžera koje su 2020. godine proveli Hrvatska udruga banaka i Štedopis, koje ukaže na to da iako većina mladih pokazuje relativno dobro financijsko znanje i ponašanje, imaju loše stavove prema novcu, a čak 92% je zabrinuto za svoju financijsku budućnost.

Obrazovanje za financijsku pismenost

Kao put prema podizanju razine financijske pismenosti OECD ističe financijsko obrazovanje. U dokumentu Principi i dobre prakse za financijsko obrazovanje i osviještenost, financijsko obrazovanje je definirano kao *proces kojim financijski potrošači/investitori poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda, koncepata i rizika te putem informiranja, obrazovanja i/ili objektivnog savjetovanja razvijaju vještine i samopouzdanje kako bi postali svjesniji financijskih rizika i mogućnosti, mogli donositi informirane odluke, znali gdje potražiti pomoć i poduzimali druge učinkovite korake s ciljem poboljšanja svoje financijske dobrobiti* (OECD, 2005).

Balen navodi da je financijsko obrazovanje postalo „neophodno zbog naglog razvoja financijskog tržista i demografskih promjena. Globalizacija i tehnološke inovacije otvorile su pristup brojnim proizvodima, a pojedincu nametnuli financijski kontekst u kojem je nužno na dnevnoj razini donositi znatno veći broj odluka vezanih uz učinkovito upravljanje novcem u svrhu poboljšanja svoje financijske dobrobiti“ (Balen, 2017:23). Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine izdvaja sljedeće karakteristike nedovoljno financijski pismenih potrošača koje ukazuju na nužnost financijskog obrazovanja: nedovoljno poznавање основних појмова povezanih uz ekonomiju i financije, izostanak vođenja osobnog ili obiteljskog proračuna što kao posljedicu ima teže kontroliranje potrošnje, nedovoljna osviještenost o financijskim rizicima, izostanak financijskih planova za mirovinu te nedovoljna pripremljenost za neočekivane događaje (nezaposlenost, bolest, razvod i sl.) (usp. Vlada RH, 2021).

OECD predlaže da se s financijskim obrazovanjem započne čim je ranije moguće te da se uključi u školske kurikulume i podučava u školama, jer se tako djeci omogućuje usvajanje znanja i vještina koje će rezultirati odgovornim financijskim ponašanjem kad odrastu.

Republika Hrvatska temom financijske pismenosti bavi se sustavno, a preporuku OECD-a implementirala je kroz donošenje Kurikuluma za međupredmetnu temu poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (2019), u okviru kojega je ova tema zastupljena u domeni Ekonomski i financijska pismenost te uključuje sljedeće sastavnice: osnovno razumijevanje ekonomije i njezina primjena u svakodnevnome životu, razumijevanje financijskih proizvoda, usluga i koncepata te odgovorno upravljanje novcem. Ističe se kako je za uspješnu realizaciju ove međupredmetne teme prikladan projektni rad. Balen, međutim smatra da se „financijsko obrazovanje u Hrvatskoj provodi nesustavno, projektima udruga koje zbog svojih ograničenja pretežito obuhvaćaju manje ciljane skupine i time možda samo pojačavaju razlike u razinama financijske pismenosti građana“ (Balen, 2017:25). Novi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine, u kojem se kao glavni preduvjet za donošenje dobrih financijskih odluka navodi financijsku pismenost, do koje se dolazi financijskim obrazovanjem, navodi kako se financijsko obrazovanje treba provoditi u okviru formalnog obrazovanja, ali i u okviru neformalnog obrazovanja u kojem su glavni dionici civilno društvo i strukovne organizacije. No, posebno se naglašava da je potrebno „obrazovati učitelje i pripremiti adekvatne materijale za njihovo obrazovanje“ (Vlada RH, 2021).

Postojanje ovakvih dokumenata u Republici Hrvatskoj svakako ohrabruje jer su time stvorene prepostavke za daljnje unaprjeđenje provođenja financijskog obrazovanja, a time i dugoročno podizanje razine financijske pismenosti djece i mladih. Kako navodi Balen, financijski obrazovani pojedinci svojim ispravnim odlukama i promišljenim reakcijama mogu utjecati na stabilnost tržista te dugoročnu financijsku stabilnost i boljitiak društva.“ (Balen, 2017:25).

Literatura

- Balen, M. (2017). Financijska pismenost i obrazovanje u Hrvatskoj. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja. <https://hrcak.srce.hr/196993>
- Braš Roth, M., Gregurović, M., Markočić Dekanić, A., Ružić, D. (2014). PISA 2012 Financijska pismenost. NCVVO: Zagreb. https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/IZVJESTAJ_PISA2012_Financijska_26_finn_2.pdf
- EC/DG FISMA (2021). Report on the results of the feasibility assessment for the development of a financial competence framework in the EU. https://finance.ec.europa.eu/system/files/2021-04/210408-report-financial-competence-framework_en.pdf
- EU/OECD (2022). Zajednički okvir EU-a i OECD-INFE-a za financijske kompetencije odraslih (FINCOMP) https://finance.ec.europa.eu/publications/commission-and-oecd-infe-publish-joint-framework-adults-improve-individuals-financial-skills_en
- MZO (2019). Kurikulum za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_157.html
- OECD (2005). Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf>
- OECD (2020), OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy www.oecd.org/financial/education/launchedtheoecdinfoglobalfinancialliteracysurveyreport.htm
- OECD (2018), OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion. <https://www.oecd.org/financial/education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf>
- Štedopis, Hrvatska udruga banaka (2020). Mjerenje financijske pismenosti tinejdžera. <https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/Istra%C5%BEivanje%20fin%20pis%20tinejd%C5%BEera.pdf>
- Vlada RH (2021). Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_06_68_1316.html

Cilj istraživanja

Tijekom proljeća 2022., u razdoblju od ožujka do lipnja, u okviru projekta Građani za 5! održan je niz radionica o finansijskoj pismenosti. Cilj istraživanja je ispitati stavove učenika koji su sudjelovali u radionicama o važnosti finansijske pismenosti i važnosti edukacije o finansijskoj pismenosti. Teme koje su obuhvaćene odgovaraju temama koje su obrađene na radionicama finansijske pismenosti.

Opis metodologije

Učenici koji su sudjelovali u radionicama finansijske pismenosti ispunjavali su dva anonimna online upitnika izrađenih pomoću alata *Google Forms*. Prvi upitnik učenici su ispunjavali nekoliko dana prije radionice, a drugi nakon što je održana radionica (usp. Prilog 1), kako bi se kroz usporedbu rezultata prvog i drugog upitnika moglo istražiti je li nakon sudjelovanja u navedenoj radionici o finansijskoj pismenosti došlo do promjene u stavovima te, ako jest, kakva je ta promjena bila.

Budući da nam je osim stavova učenika o finansijskoj pismenosti bilo važno doznati i jesu li same radionice koje su provedene u okviru projekta dobro osmišljene i provedene, odabran je miješani model metodologije, koji je uključio i kvalitativni i kvantitativni dio.

Oba upitnika sadržavala su tri dijela. Prvi dio, „Stavovi o finansijskoj pismenosti“ u oba je upitnika bio jednak, a stavovi su se ispitivali otvorenim pitanjima te pitanjima zatvorenog tipa (Likertova ljestvica: 1 – Uopće se ne slažem; 2 – Ne slažem se; 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem; 4 – Slažem se; 5 – U potpunosti se slažem). Drugi dio razlikovao se u dvama upitnicima. Kroz 10 pitanja zatvorenog tipa u prvom upitniku, koji su učenici ispunjavali prije sudjelovanja u radionici, ispitana su očekivanja u vezi radionice o finansijskoj pismenosti na Likertovoj ljestvici (1 – Uopće se ne slažem; 2 – Ne slažem se; 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem; 4 – Slažem se; 5 – U potpunosti se slažem). U drugom upitniku, koji su učenici ispunjavali nakon što su sudjelovali u radionici, u drugom se dijelu upitnika, koji se sastojao od 10 pitanja zatvorenog tipa, ispitalo zadovoljstvo učenika radionicom o finansijskoj pismenosti na Likertovoj ljestvici (1 – Uopće se ne slažem; 2 – Ne slažem se; 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem; 4 – Slažem se; 5 – U potpunosti se slažem). Treći dio bio je jednak u oba upitnika, a njime su se tražili sociodemografski podatci sudionika u istraživanju.

Podaci iz prvog dijela obaju upitnika prikupljeni otvorenim pitanjima obrađeni su i analizirani u programu NVivo, dok su podatci prikupljeni pitanjima zatvorenoga tipa iz obaju upitnika obrađeni i analizirani u programu SPSS. Korištene su deskriptivne (univariatne) i multivariatne analize (linearna regresijska analiza).

Za provođenje istraživanja dobivene su suglasnosti ravnatelja partnerskih škola, a prije početka učenici su bili informirani o svrsi i tijeku istraživanja te im je zajamčena anonimnost u obradi podataka i prikazu rezultata istraživanja. Nije bilo moguće izravne štete za sudionike istraživanja, a teme obuhvaćene upitnikom ne predstavljaju etički osjetljive teme.

Opis uzorka

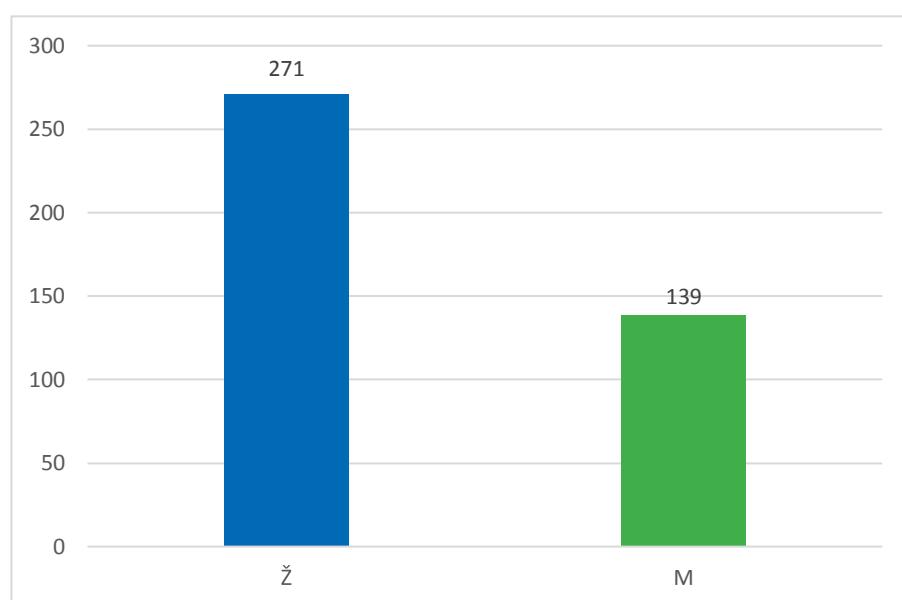
Sudionici istraživanja su učenici i učenice devet partnerskih osnovnih i srednjih škola koji su sudjelovali u radionicama o financijskoj pismenosti.

Prvi upitnik (prije održavanja radionica o financijskoj pismenosti)

Spol i dob

U prvom upitniku sudjelovalo je 412 ispitanika od čega je 66% ženskog, a 34% muškog spola. Prosječna je dob ispitanika 15,5 godina.

Sudjelovalo je više djevojaka nego dječaka.

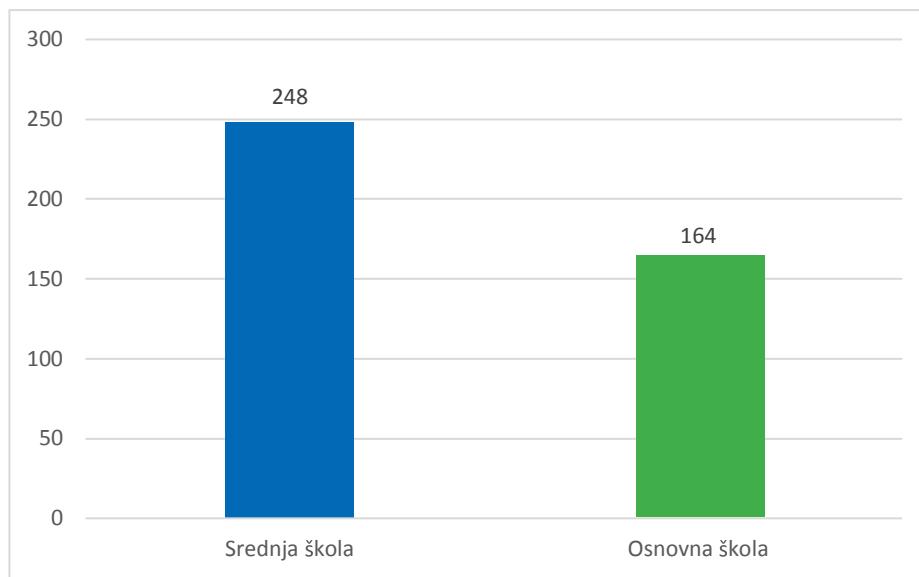

Slika 1 Spol sudionika istraživanja (1. upitnik)

Škola

Većina sudionika, tj. 60% učenici su srednjih škola od čega je 29% sudionika punoljetno (18 godina ili više), dok su 40% ispitanika učenici viših razreda osnovnih škola.

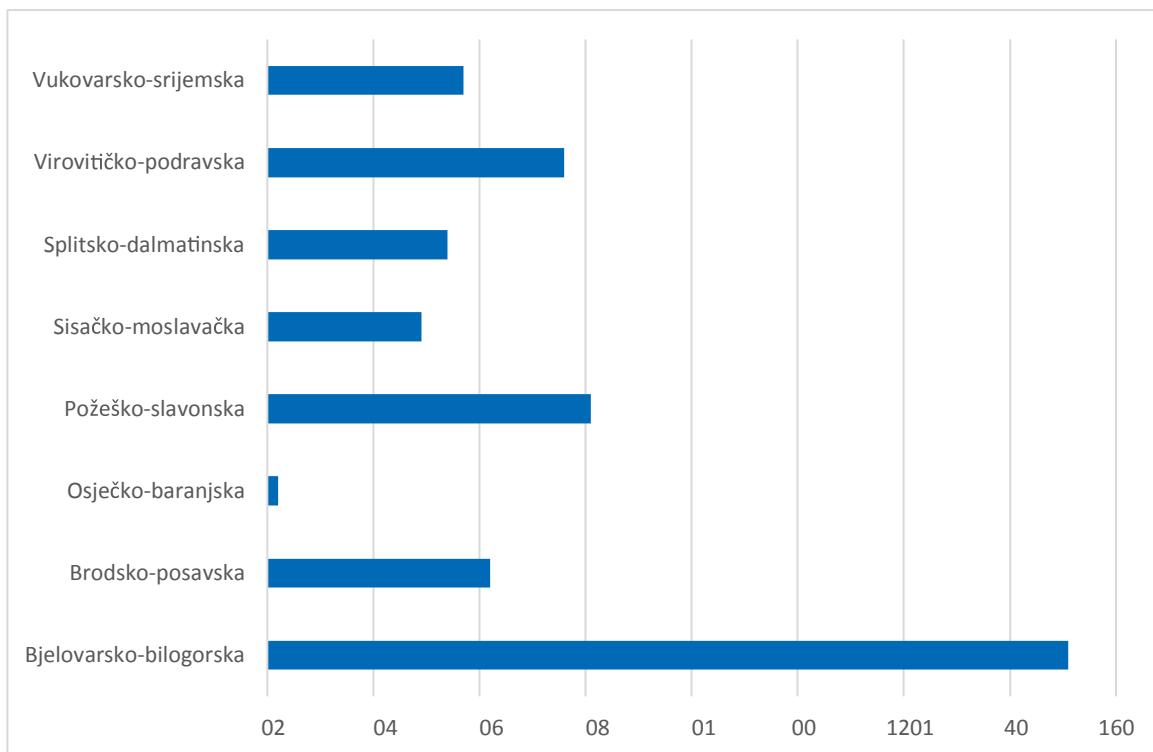
Sudjelovalo je više učenika srednjih nego osnovnih škola.

Slika 2 Razina obrazovanja (učenici osnovne ili srednje škole) (1. upitnik)

Županije

Od 21 županije u istraživanju ih je obuhvaćeno 8, a to su sljedeće: Bjelovarsko-bilogorska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Splitsko-dalmatinska, Virovitičko-podravska i Vukovarsko-srijemska. Najviše je ispitanika iz Bjelovarsko-bilogorske županije (37%), a najmanje iz Sisačko-moslavačke (5%) te 2 ispitanika iz Osječko-baranjske.

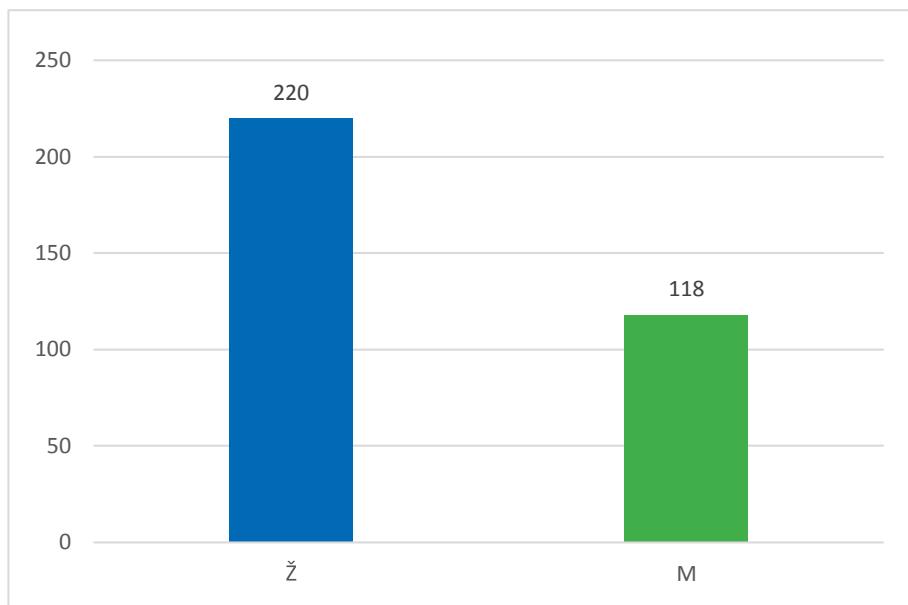
Slika 3 Županije iz kojih dolaze sudionici istraživanja (1. upitnik)

Drugi upitnik (poslije održavanja radionica o finansijskoj pismenosti)

Spol i dob

U drugom upitniku sudjelovalo je 340 ispitanika od čega je 65% ženskog, a 35% muškog spola. Prosječna je dob ispitanika 15,3 godine.

Sudjelovalo je više djevojaka nego dječaka.

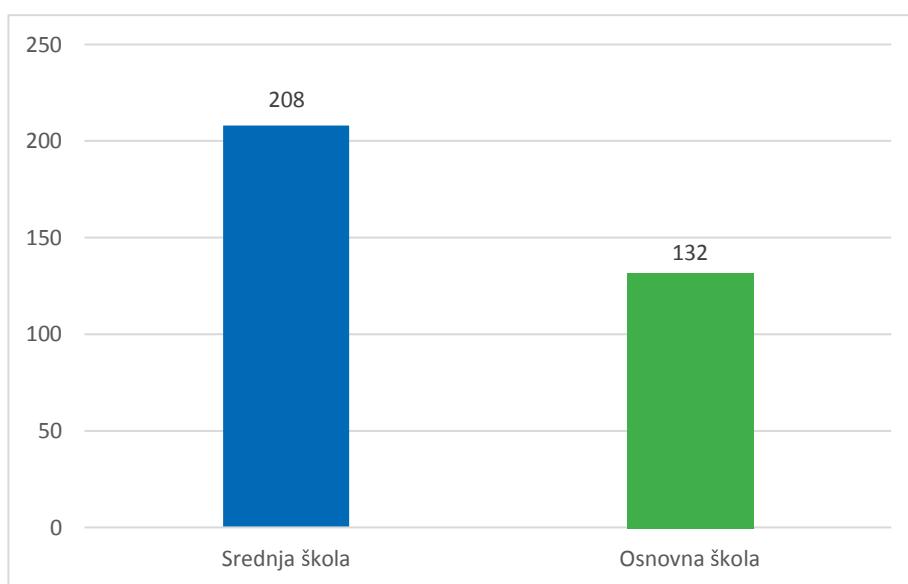

Slika 4 Spol sudionika istraživanja (2. upitnik)

Škola

Većina ispitanika, tj. 61% učenici su srednjih škola od čega je 25% ispitanika punoljetno (18 godina ili više), dok su 39% ispitanika učenici viših razreda osnovnih škola.

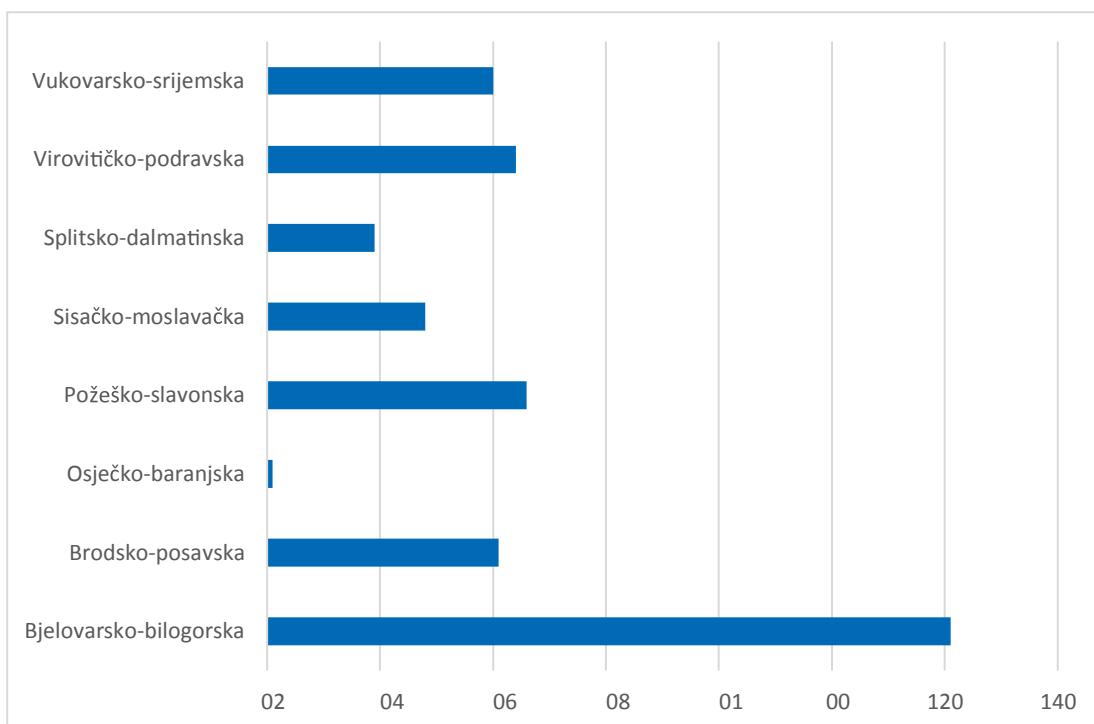
Sudjelovalo je više učenika srednjih nego osnovnih škola.

Slika 5 Razina obrazovanja (učenici osnovne ili srednje škole) (2. upitnik)

Županije

Od 21 županije u istraživanju ih je obuhvaćeno 7, a to su sljedeće: Bjelovarsko-bilogorska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Splitsko-dalmatinska, Virovitičko-podravska i Vukovarsko-srijemska. Najviše je ispitanika iz Bjelovarsko-bilogorske županije (36%), a najmanje iz Splitsko-dalmatinske (6%) te 1 ispitanik iz Osječko-baranjske.

Slika 6 Županije iz kojih dolaze sudionici istraživanja (2. upitnik)

Usporedba podataka iz prvog i drugog upitnika

Što se tiče podataka o spolu, između prvog i drugog upitnika nema značajne razlike u udjelu muškaraca (66% i 65%) i žena (34% i 35%).

Prosječna je dob jednaka, tj. 15,3 i 15,5 godina – također nema odstupanja.

Udio srednjoškolaca također je jednak (60% i 61%) kao i osnovnoškolaca (40% i 39%). U prvom je upitniku 29%, a u drugom 25% punoljetnih ispitanika.

I u jednom i u drugom upitniku po udjelu ispitanika najviše se ističe Bjelovarsko-bilogorska županija s jednakim udjelom ispitanika (tj. 37% i 36%) te su ostale županije nešto manje zastupljene, ali također nema velikih odstupanja između njih. Ova razlika proizlazi iz činjenice da je u projekt bilo uključeno više škola iz Bjelovarsko-bilogorske županije.

Iako je u drugom istraživanju bilo 72 ispitanika manje nego u prvom, može se zaključiti da to nije imalo utjecaja na sociodemografske podatke.

Rezultati

Kvalitativna analiza

Učenici su prije i poslije radionica o finansijskoj pismenosti u sklopu upitnika odgovarali na dva otvorena pitanja: 1) Što je finansijska pismenost i 2) Zašto je finansijska pismenost važna. Odgovori na ova pitanja kodirani su u programu NVivo. Iz odgovora na ova pitanja prije održavanja radionica kodirano je ukupno 848 referenci, a u iz odgovora na pitanja nakon sudjelovanja u radionicama kodirano je ukupno 787 referenci (Prilog 2). Manji broj kodiranih referenci iz odgovora prikupljenih drugim upitnikom odgovara manjem broju sudionika/ca istraživanja koji su ispunili upitnik nakon što su održane radionice. Odgovori prikupljeni prije i poslije radionica analizirani su i uspoređeni za oba pitanja.

• Što je finansijska pismenost?

Na pitanje „Što je finansijska pismenost“ prije održavanja radionica najviše sudionika/ca (32%) odgovorilo je¹ da se radi o znanju i vještinama povezanim s financijama:

Kombinacija potrebnih vještina, znanja da bi se donijele ispravne finansijske odluke.

Znanje i vještina upravljanja financijama.

To su znanje i vještine o finansijskom svijetu.

To su neka znanja i vještine koje su nam potrebne za donošenje ispravnih finansijskih odluka.

Tek nešto manji postotak (26%) sudionika/ca dalo je sličan odgovor na isto pitanje nakon održanih radionica.

Skup informacija, znanja i vještina koji nam je potreban za ispravno upravljanje novcem.

Znanje koje cemo primijeniti kada se budemo brinuli o financijama u budućnosti.

To je znanje stanovništva o financijama i pravilno raspolažanje novcem

To je kada znamo upravljati novcem i kada znamo značenje finansijskih pojmove

Zatim, 14% sudionika/ca prije održanih radionica navelo je da se radi o raspolažanju novcem:

Pametno raspolažanje svojim novcem.

Vještine raspolažanja novcem i razumjevanje bankarskih usluga.

Pametno raspolažanje finansijskim sredstvima

To je sposobnost raspolažanja novca na pametan način tj. da imamo dovoljno novca do sljedećeg prihoda,

dok je sličan odgovor poslije radionica dalo 28% sudionika/ca, što je ujedno i najčešći odgovor:

pravilno raspolažanje novcem

Sposobnost raspolažanja finansijskim sredstvima

Pametno raspolažanje svojim novcem

Znanje o pravilnom raspolažanju finansijskih sredstava.

¹ Odgovori nisu lektorirani, nego su preneseni onako kako su ih sudionici/ce zapisali.

Prije radionica, sudionici su davali neodređenije i neprecizne odgovore, a odnose se na donošenje odluka u vezi financija (5%),

Ispravno ponasanje i donosenje odluka u vezi financija
nesto za dobre odluke finansijske potrebe
Finansijska pismenost je kada znamo upravljati novcem i donositi ne rizicne odluke.

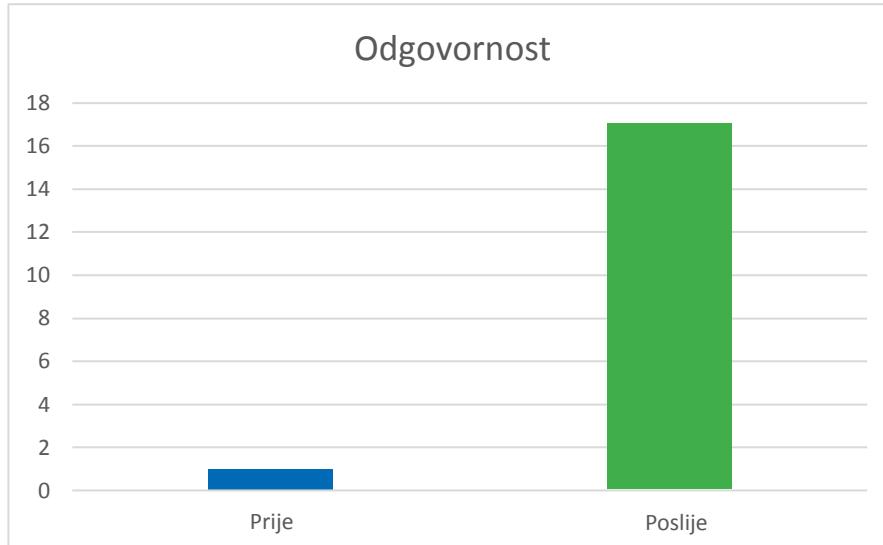
a spominje se i snalaženje u finansijskim situacijama (2%), kao i vrlo neodređen odgovor „nešto s financijama” (2%)

Odgovori prikupljeni poslije radionica precizniji su te reflektiraju pojmove korištene na radionici, kao npr. „upravljanje novcem” (11%):

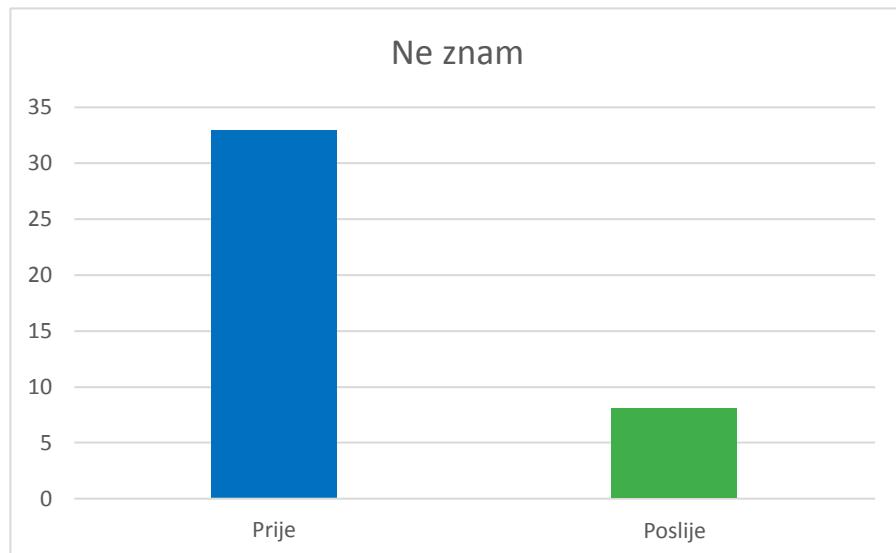
To je kada znamo upravljati novcem i kada znamo značenje finansijskih pojmove
Znanje o upravljanju vlastitim novcem.
Finansijska pismenost je kako pravilno upravljati s novcem

te primjerice „preduvjet finansijske sigurnosti”, „brigu o financijama” ili „sigurniju finansijsku budućnost.

Odgovori koji se odnose na štednju i odgovornost u raspolažanju novcem prije radionica čine ukupno po 1%, dok se nakon radionica taj postotak povećava. Odgovori koji spominju važnost štednje nakon radionica čine 6%, dok odgovori koji upućuju na odgovorno trošenje novca rastu na čak 17%

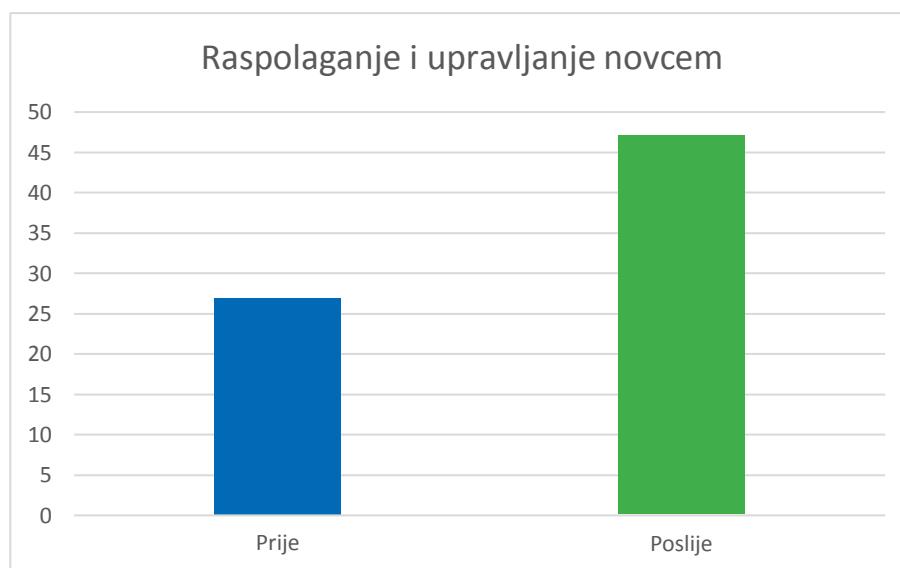
No, osim što su odgovori nakon provođenja radionica precizniji, važno je napomenuti da se znatno smanjuje broj odgovora kodiran kodom „Ne znam”. Prije provođenja radionice, čak trećina sudionika/ca odgovorila je na pitanje „Što je finansijska pismenost s „ne znam”, dok je nakon provođenja radionica takvih odgovora samo 8%.

• Zašto je finansijska pismenost važna

Na pitanje „Zašto je finansijska pismenost važna, prije održavanja radionica 17% sudionika/ca odgovorilo je da se radi o „raspolaganju i upravljanju novcem”, dok je nakon provođenja radionica taj odgovor bio najčešći (38%):

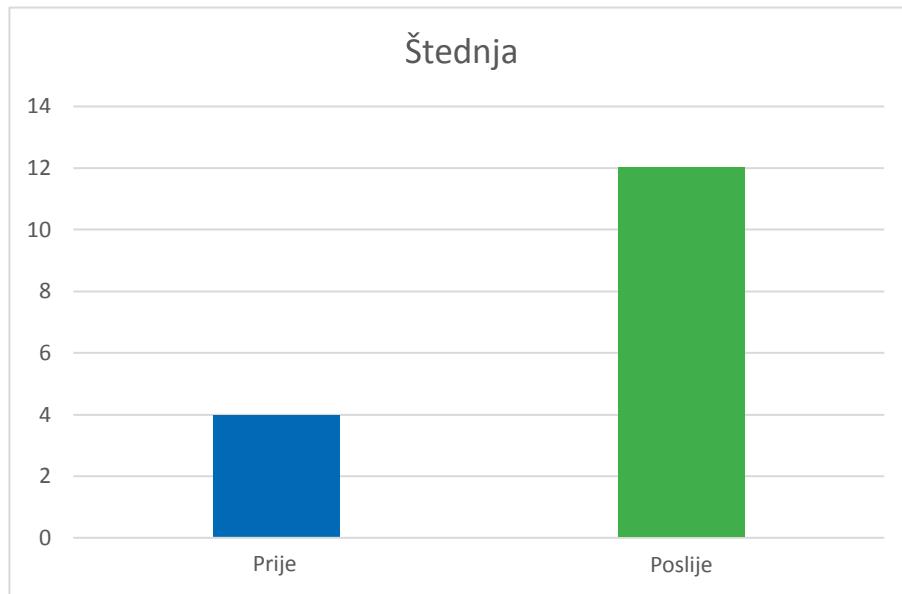
- Zato da znamo kako raspolagati novcem
- Zato što nas uči kako bolje štedjeti i trošiti novac
- Finansijska pismenost je važna da bi mogli znati raspolagati svojim novcem
- Kako bi naučili kontrolirati naš buџet

Prije provođenja radionica spominju se odgovori koji uključuju „pametno korištenje novca” (7%), „donošenje odluka” (5%) i „budućnost”:

- Za budućnost
- Zato da možemo organizirati kako da štedimo novac u budućnost
- Finansijska pismenost je važna zato što da kada budemo odrastli da znamo raditi sa novcem.
- Važna je zbog bolje i lakše budućnosti u našem životu

što nam govori da učenice i učenici prepoznaju važnost ove teme za njihove živote. Ovaj se kod ne pojavljuje u odgovorima prikupljenima poslije radionice, ali se pogled učenika i učenica u budućnost očituje u nekim konkretnijim odgovorima, kao što su odgovori kodirani kodom „štедnja”. Štednja se prije provođenja radionica spominje u 4% odgovora, dok se poslije radionica spominje u 12% odgovora.

Poslije provedenih radionica, kao i kod pitanja „Što je financijska pismenost”, odgovori na pitanje „Zašto je financijska pismenost važna” potpuniji su i precizniji te također reflektiraju terminologiju usvojenu na radionicama s jedne strane te svijest o važnosti financijske pismenosti u budućem životu i radu:

Važna je za sposobnost prosudivanja između potreba i želja koje imaju ključnu ulogu u potrošnji

Kako bi naučili trošiti manje, da znamo kako je potrebno trošiti više novca na potrebe.

Kako bismo unaprijed planirali troškove

Kako bismo uvijek biki financijski stabilni

Važna je kako bi smo znali pametno raspolagati novcem i donositi pametne odluke u vezi financija.

Da se s lakocom mozemo snalaziti u životu te odgovorno koristiti nase prihode.

Važna je da znamo upravljati s novcem i da nemamo trošak. Da znamo štediti i da imamo novaca dovoljno za naše potrebe.

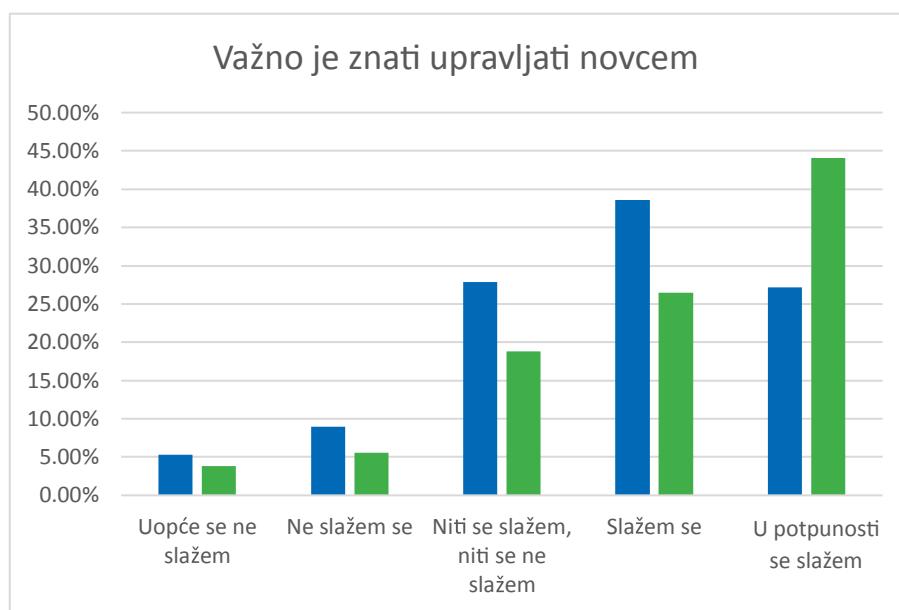
Također, kao i kod prethodnog pitanja, i ovdje se broj odgovora kodiranih kodom „ne znam” značajno smanjio. Prije radionica tako je odgovorila gotovo trećina sudionika/ca (28%), dok je poslije provedenih radionica „ne znam” odgovorilo samo 7% sudionika/ca istraživanja.

Kvantitativna analiza

U kvantitativnom dijelu analize prikupljenih podataka uspoređeni su rezultati prvog i drugog upitnika, prema tvrdnjama iz obaju upitnika, kako slijedi.

- **Važno je znati upravljati novcem**

Na slici 7 prikazani su usporedni rezultati prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Važno je znati upravljati novcem”.

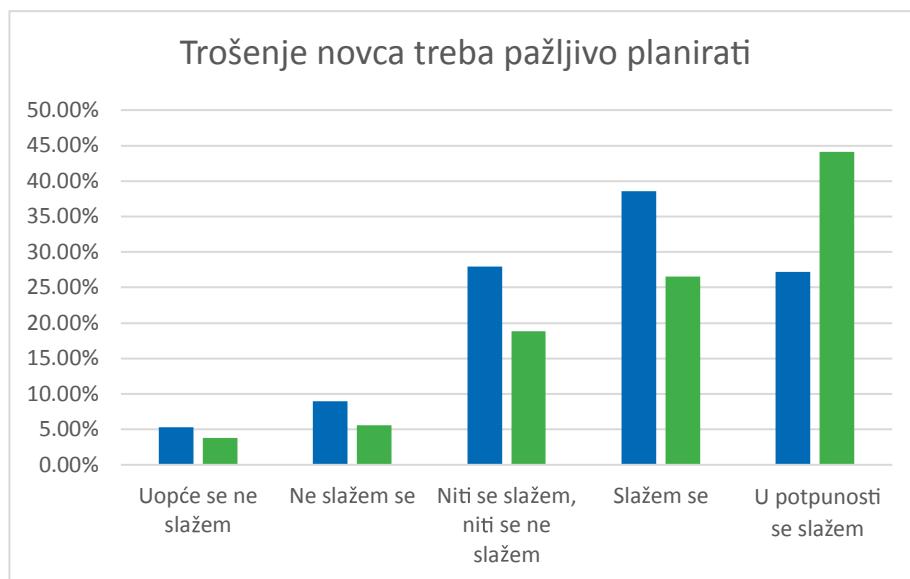

Slika 7 Važnost znanja o upravljanju novcem

Prije provedbe radionice 92,4% sudionika/ca slagalo se (slažem se + u potpunosti se slažem) s time da je važno znati upravljati novcem, dok se nakon provedbe radionice s tom tvrdnjom slagalo 93,8% sudionika/ ca. Postotak sudionika/ca koji se u potpunosti slažu da je važno znati upravljati novcem za 10,5 postotnih poena je veći nego prije održavanja radionice.

- **Trošenje novca treba pažljivo planirati**

Slika 8 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Trošenje novca treba pažljivo planirati”.

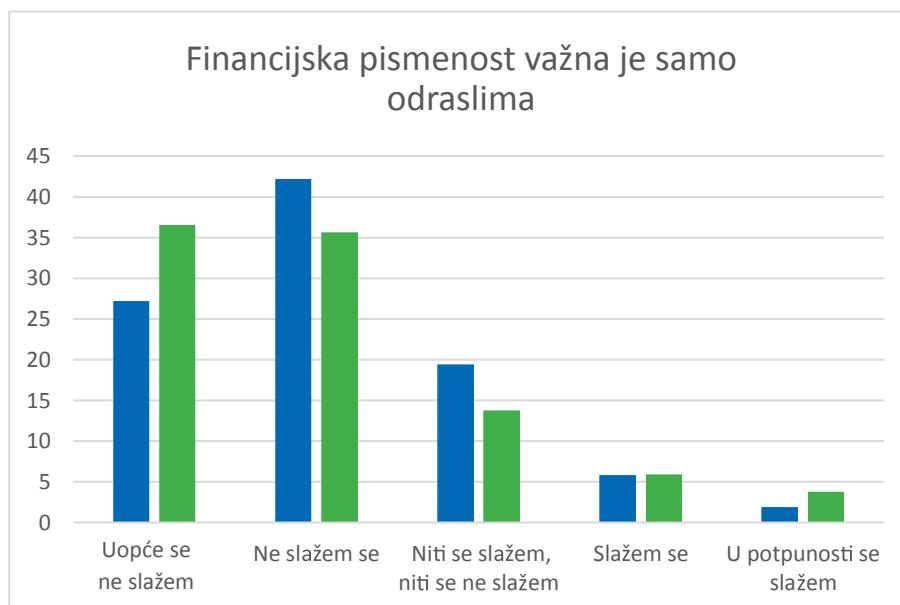

Slika 8 Planiranje trošenja novca

S tvrdnjom da trošenje novca treba pažljivo planirati prije radionice složilo se (slažem se + u potpunosti se slažem) 89,1% sudionika/ca, dok se nakon radionice s time složilo 93,5% sudionika/ca. Postotak sudionika/ ca koji smatra da trošenje novca treba pažljivo planirati za čak 21,6% je veći nego prije održavanja radionice o finansijskoj pismenosti.

- **Finansijska pismenost važna je samo odraslima**

Usporedni rezultati prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Finansijska pismenost važna je samo odraslima“ prikazani su na slici 9.

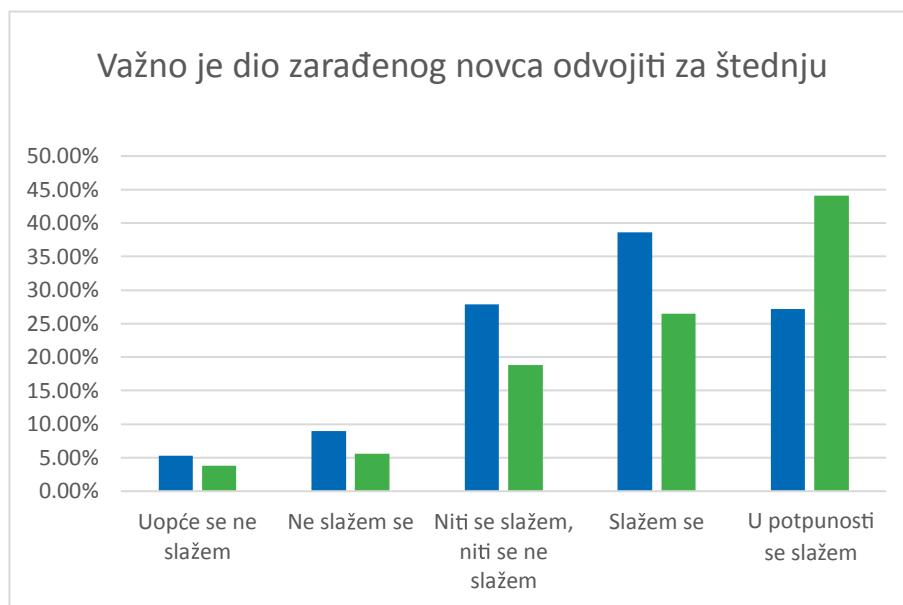

Slika 9 Finansijska pismenost važna je samo odraslima

S tvrdnjom da je finansijska pismenost važna samo odraslima prije radionice nije se slagalo (ne slažem se + uopće se ne slažem) 58,5% sudionika/ca. Nakon radionice s tom se tvrdnjom nije slagalo 72,1% sudionika/ca. Postotak sudionika/ca koji se uopće nije slagao s tom tvrdnjom za 9,2% je veći nego prije održavanja radionice. „Niti se slažem, niti se ne slažem“, tj. neutralan stav imalo je 18,4% sudionika/ca dok je nakon radionice takav stav imalo 13,8% (broj je pao za 4,6 postotnih poena). S tom se tvrdnjom prije radionice slagalo 7,7%, a nakon se slagalo 9,8%.

- **Važno je dio zarađenog novca odvojiti za štednju**

Slika 10 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Važno je dio zarađenog novca odvojiti za štednju”.

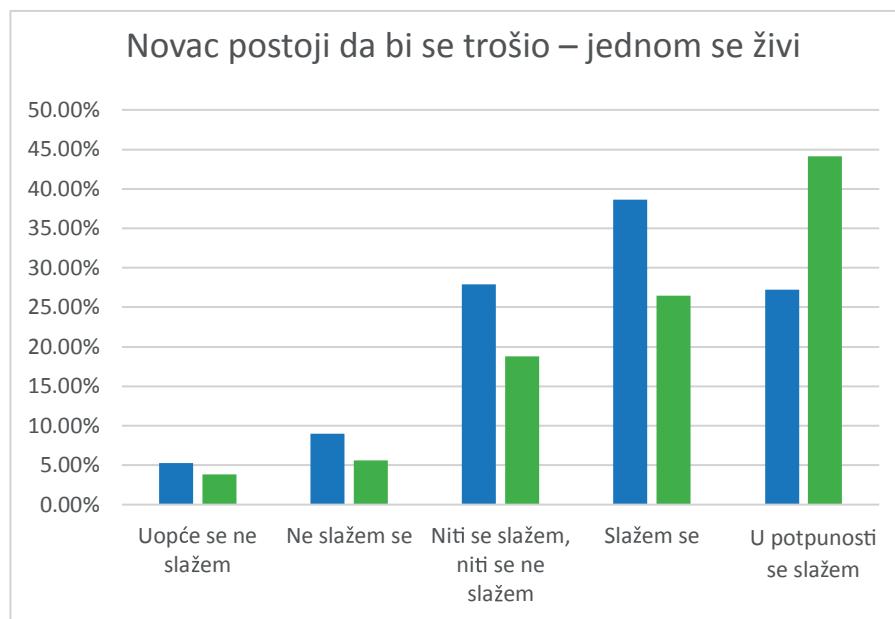

Slika 10 Važnost odvajanja dijela zarađenog novca za štednju

S tvrdnjom da je dio novca važno odvojiti za štednju prije radionice slagalo se (slažem se + u potpunosti se slažem) 78,1% sudionika/ca, dok se nakon slagalo 88,2% što je za 10,1% više nego prije radionice. Prije radionice 16% imalo je neutralan stav o tome, a nakon 9,1%. S tom se tvrdnjom prije radionice nije slagalo 4,4%, a nakon samo 1,8%. Dakle, nakon radionice rezultati su išli u smjeru slaganja s tvrdnjom da je važno dio zarađenog novca izdvojiti za štednju.

- Novac postoji da bi se trošio - jednom se živi

Na slici 11 prikazani su usporedni rezultati prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Novac postoji da bi se trošio – jednom se živi”.

Slika 11 Novac postoji da bi se trošio – jednom se živi

Prije radionice 23,8% ispitanika slagalo se s tvrdnjom da novac postoji da bi se trošio (jednom se živi), dok se nakon radionice s tom tvrdnjom složilo 20% sudionika/ca. Prije radionice 34,7% sudionika/ca imalo je o tome neutralan stav (niti se slažem, niti ne slažem), dok je nakon 29,7% imalo o tome neutralan stav, tj. 5% manje. Prije radionice 39,3% sudionika/ca nije se slagalo s time da novac postoji samo da bi se trošio, a nakon radionice 47,4% ispitanika nije se s time složilo, tj. 8,1% više sudionika/ca nije se složilo s tvrdnjom da novac postoji samo za trošenje.

- **Važno je učiti o upravljanju novcem**

Slika 12 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Važno je učiti o upravljanju novcem”.

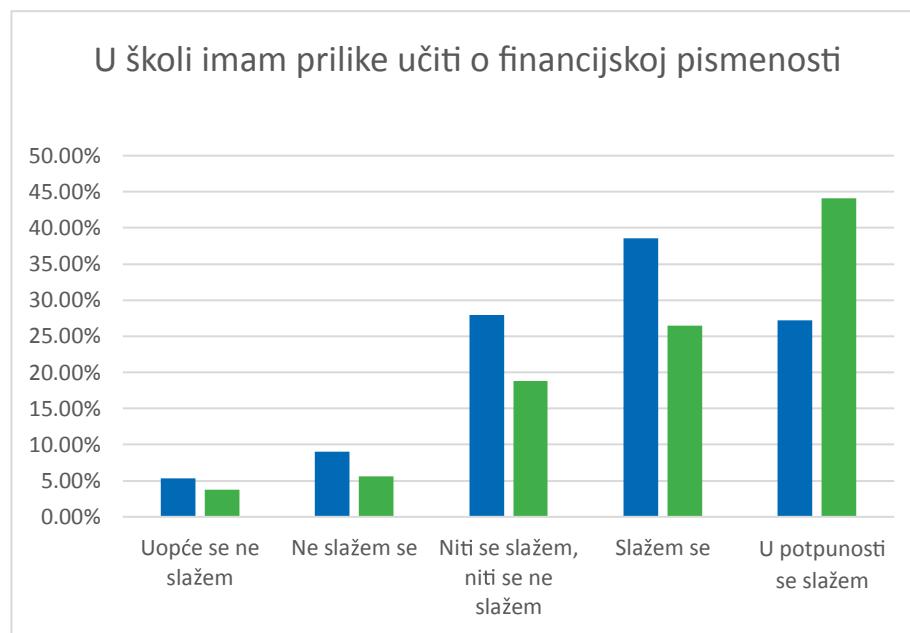

Slika 12 Važnost učenja o upravljanju novcem

Prije radionice 84,4% sudionika/ca slagalo se s tvrdnjom da je važno učiti o upravljanju novcem. Nakon radionice s tom se tvrdnjom slagalo 86,5%. No, prije radionice s tom se tvrdnjom u potpunosti slagalo 42,7% sudionika, a nakon 54,1%, što je čak za 11,4 postotnih poena više onih koji smatraju da je važno učiti o upravljanju novcem. Prije radionice 4,8% sudionika/ca smatralo je da nije važno učiti o upravljanju novcem, a nakon radionice taj se broj smanjio na 2,1%.

- **U školi imam prilike učiti o financijskoj pismenosti**

Na slici 13 prikaz je usporednih rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnju za tvrdnju „U školi imam prilike učiti o financijskoj pismenosti“.

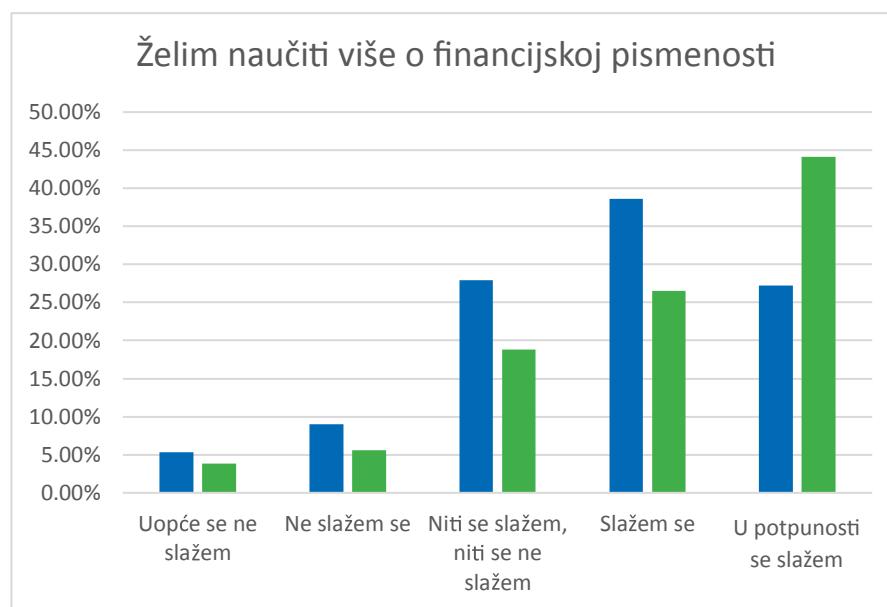

Slika 13 U školi imam prilike učiti o financijskoj pismenosti

Prije radionice s tvrdnjom da u školi imaju priliku učiti o financijskoj pismenosti složilo se 45,4% sudionika/ca, a nakon radionice 60,3% što je za 15 postotnih poena više, što je i očekivano budući da je drugi upitnik ispunjavaan nakon provedenih radionica o financijskoj pismenosti.

- **Želim naučiti više o financijskoj pismenosti**

Slika 14 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju za tvrdnju „Želim naučiti više o financijskoj pismenosti”.

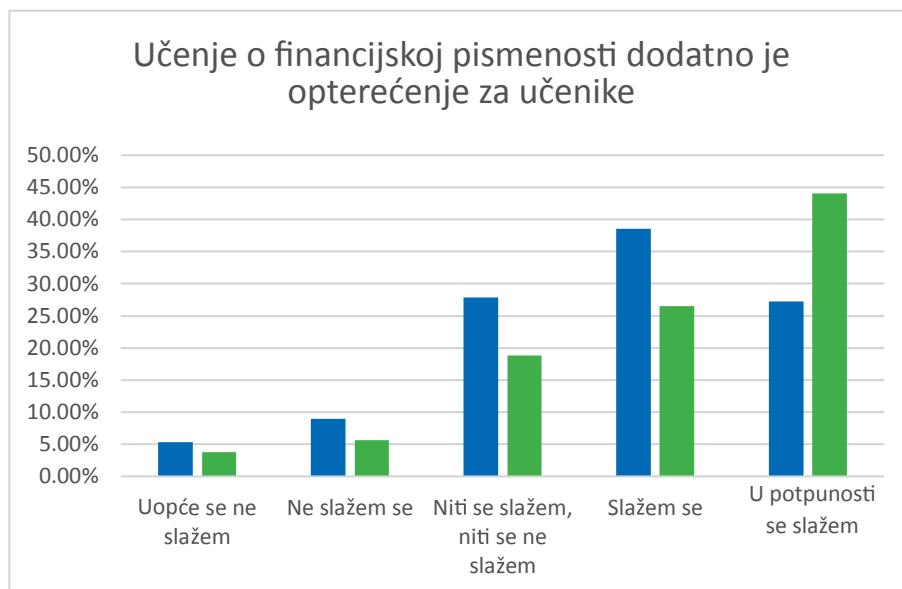

Slika 14 Želim naučiti više o financijskoj pismenosti

Prije radionice 64,8% sudionika/ca složilo se s tvrdnjom da žele naučiti više o financijskoj pismenosti, dok se s tom istom tvrdnjom nakon radionice složilo 68,6% sudionika/ca. Prije radionice 12,7% sudionika/ ca nije željelo naučiti više o financijskoj pismenosti (ne slažem se + uopće se ne slažem), dok nakon radionice o tome nije željelo učiti 8,6% sudionika/ca što je za 4% manje. Dakle, osim što se povećao postotak zainteresiranih za učenje o financijskoj pismenosti, istovremeno se smanjio postotak onih koji o financijskoj pismenosti ne žele učiti.

- **Učenje o financijskoj pismenosti dodatno je opterećenje za učenike**

Na slici 15 prikazani su usporedni rezultati prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Učenje o financijskoj pismenosti dodatno je opterećenje za učenike“.

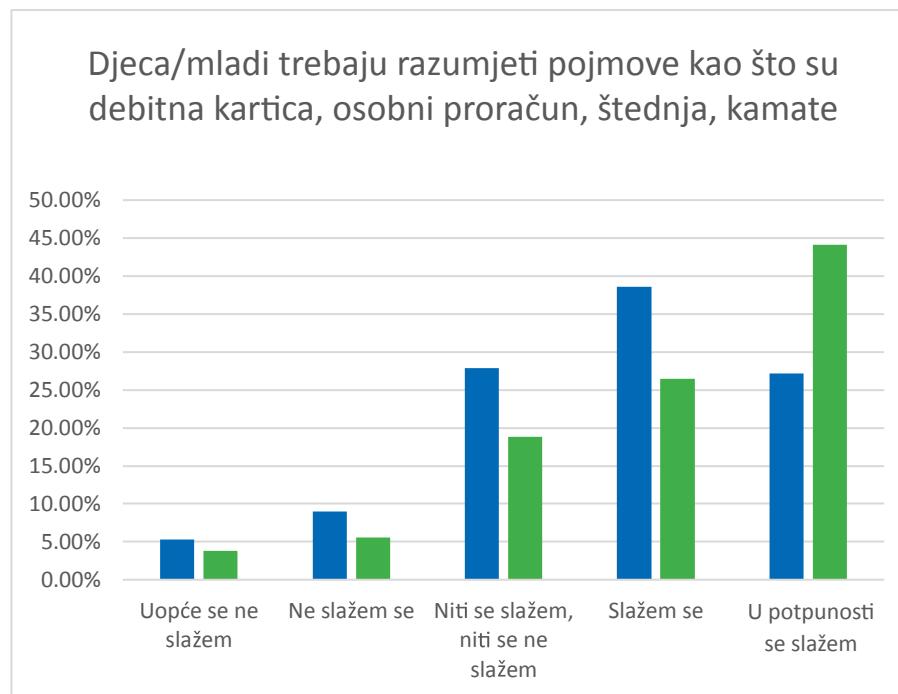

Slika 15 Učenje o financijskoj pismenosti dodatno je opterećenje za učenike

Prije radionice 52% sudionika/ca učenje o financijskoj pismenosti nije smatralo dodatnim opterećenjem za učenike (ne slažem se + uopće se ne slažem), a nakon radionice 55,6%. Prije radionice 14,1% sudionika/ ca složilo se s tvrdnjom da učenje o financijskoj pismenosti predstavlja dodatno opterećenje za učenike, a nakon je to smatralo 18,3%. Velik broj sudionika/ca o tome je imao neutralan stav, tj. 31,6% prije, a 23,2% nakon radionice.

- **Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna kartica, osobni proračun, štednja, kamate**

Slika 16 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna kartica, osobni proračun, štednja, kamate”.

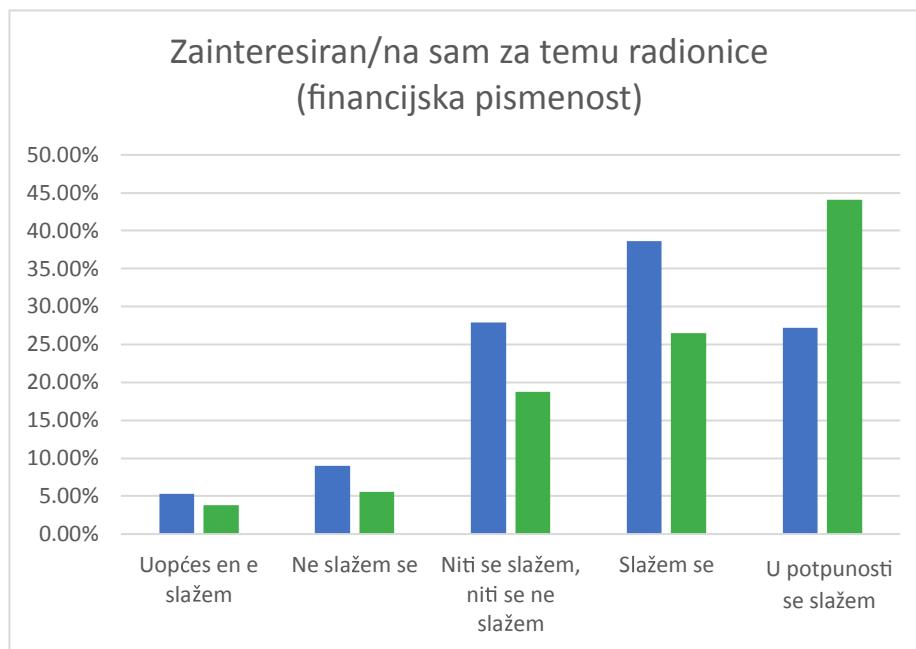

Slika 16 Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna kartica, osobni proračun, štednja i kamate

S tvrdnjom da djeca i mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna i kreditna kartica, osobni proračun, štednja i kamate, prije radionice složilo se 70,4% sudionika/ca, a nakon radionice 78,2%, što je povećanje za 8%. Također, ponovno se vidi povećanje u udjelu onih koji se potpuno slažu s tom tvrdnjom, tj. onih koji su sigurniji u tu tvrdnju. S tom se tvrdnjom prije radionice nije slagalo 8,7% ispitanika, a nakon samo 4,2%.

- **Zainteresiran/na sam za temu radionice (financijska pismenost)**

Na slici 17 nalaze se usporedni rezultati prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Zainteresiran/na sam za temu radionice (financijska pismenost)“.

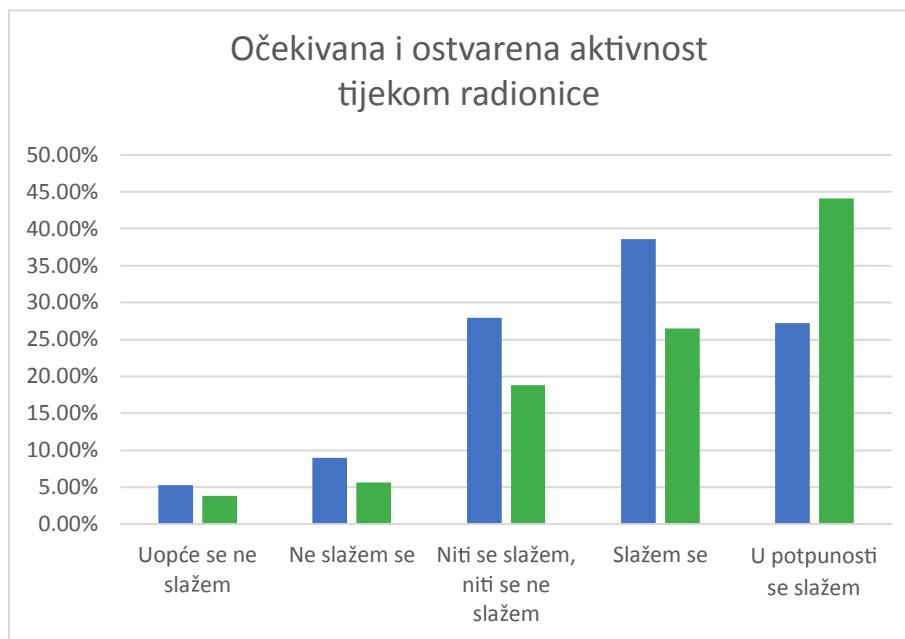

Slika 17 Zainteresiran/na sam za temu radionice (financijska pismenost)

Za temu financijske pismenosti prije radionice bilo je zainteresirano 66,2% sudionika/ca, a nakon radionice 71,2%, što je porast interesa za financijsku pismenost od 5 postotnih poena. Za spomenuto temu na početnu radionice nije bilo zainteresirano 13,1%, a nakon radionice 8,8% sudionika/ca, što je za 4,3 postotnih poena manje nezainteresiranih za temu.

- **Očekivana i ostvarena aktivnost tijekom radionice**

Slika 18 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Očekujem da će biti aktivan/na tijekom radionice”/ „Bio/Bila sam aktivna/aktivna tijekom radionice”.

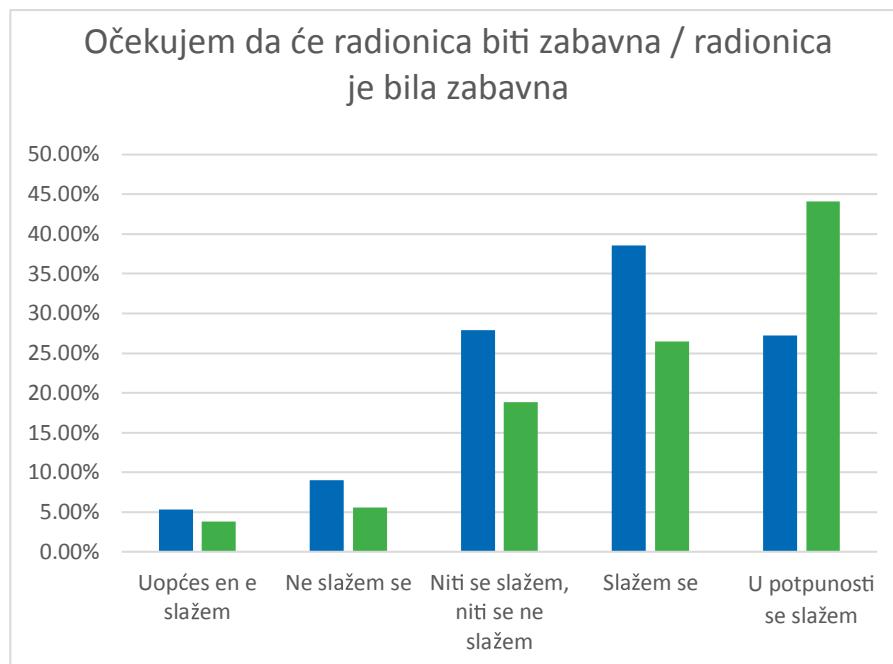

Slika 18 Očekivana i ostvarena aktivnost tijekom radionice

54,4% sudionika/ca očekivalo je da će biti aktivni tijekom radionice, a 57,6% smatra da su i bili aktivni tijekom radionice. 13,6% očekivalo je da neće biti aktivni, dok ih 13,2% smatra da nisu bili aktivni. Očekivanja u vezi vlastite aktivnosti i ostvarena aktivnost podudaraju se.

- **Očekujem da će radionica biti zabavna / Radionica je bila zabavna**

Na slici 19 nalazi se prikaz usporednih rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Očekujem da će radionica biti zabavna” / „Radionica je bila zabavna”.

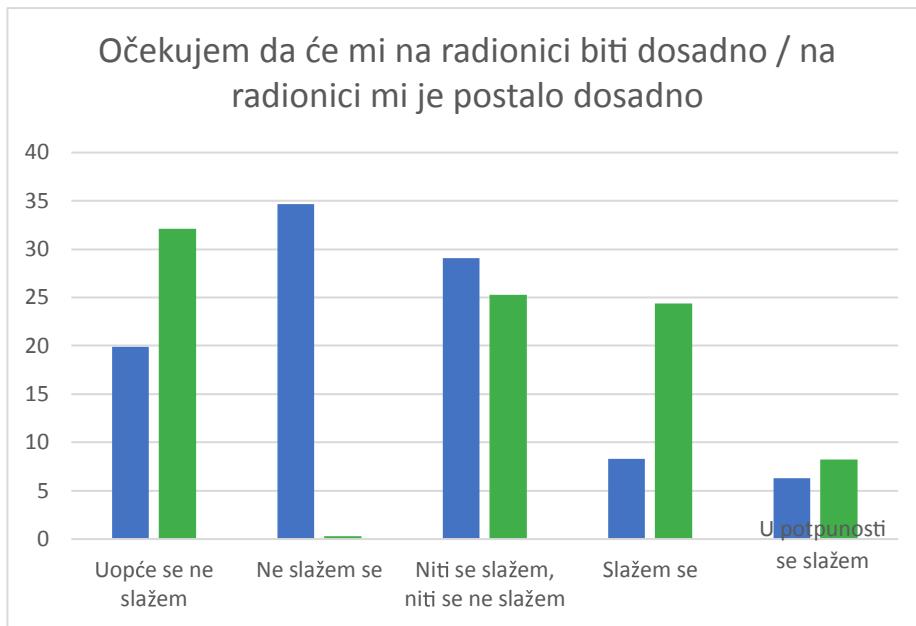

Slika 19 Zabavnost radionice

Prje radionice 64,3% sudionika/ca očekivalo je da će im radionica biti zabavna (slažem se + u potpunosti se slažem), dok 11,2% to nije očekivalo (ne slažem se + uopće se ne slažem). Nakon radionice 70,6% sudionika/ca složilo se s tvrdnjom da im je radionica bila zabavna, dok se 6,4% s time nije složilo. Dakle, 11,2% nije očekivalo da će biti zabavna, gotovo 5% ipak nije odabralo tvrdnju da im radionica nije bila zabavna nakon sudjelovanja u radionici.

- **Očekujem da će mi na radionici biti dosadno / na radionici mi je postalo dosadno**

Slika 20 donosi prikaz usporednih rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Očekujem da će mi na radionici biti dosadno” / „Na radionici mi je postalo dosadno”.

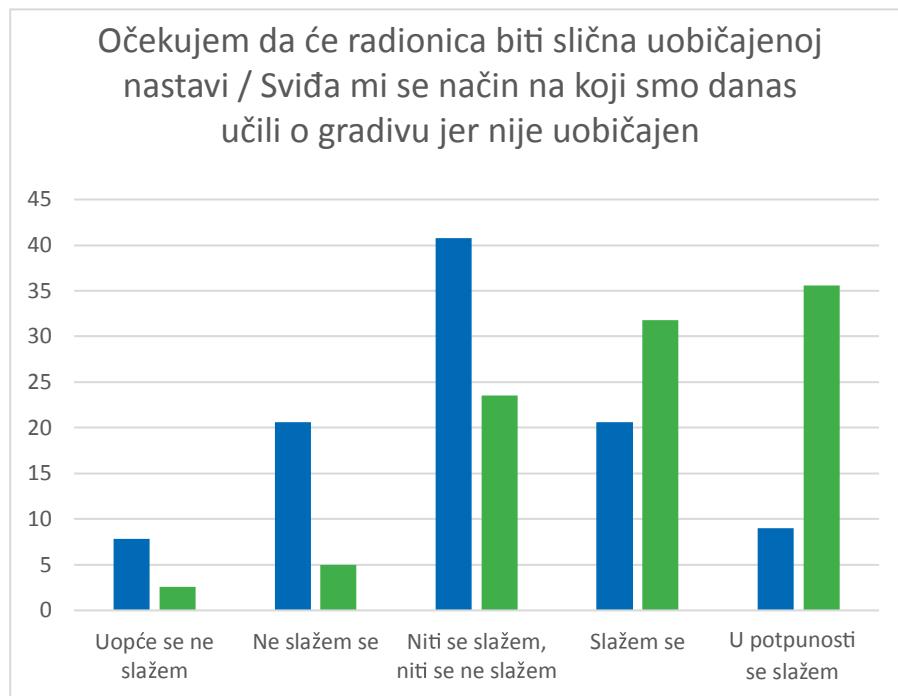

Slika 20 Dosada za vrijeme radionice

Prije radionice 14,6% sudionika/ca očekivalo je da će im na radionici postati dosadno, a nakon radionice 14,4% smatralo je da im je na radionici postalo dosadno. S tom se tvrdnjom nije slagalo 54,6% sudionika/ ca prije radionice, a nakon se nije slagalo 57,4% da im je na radionici postalo dosadno.

- Očekujem da će radionica biti slična uobičajenoj nastavi / Sviđa mi se način na koji smo danas učili o gradivu jer nije uobičajen**

Na slici 21 vidi se prikaz usporednih rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Očekujem da će radionica biti slična uobičajenoj nastavi / Sviđa mi se način na koji smo danas učili o gradivu jer nije uobičajen“.

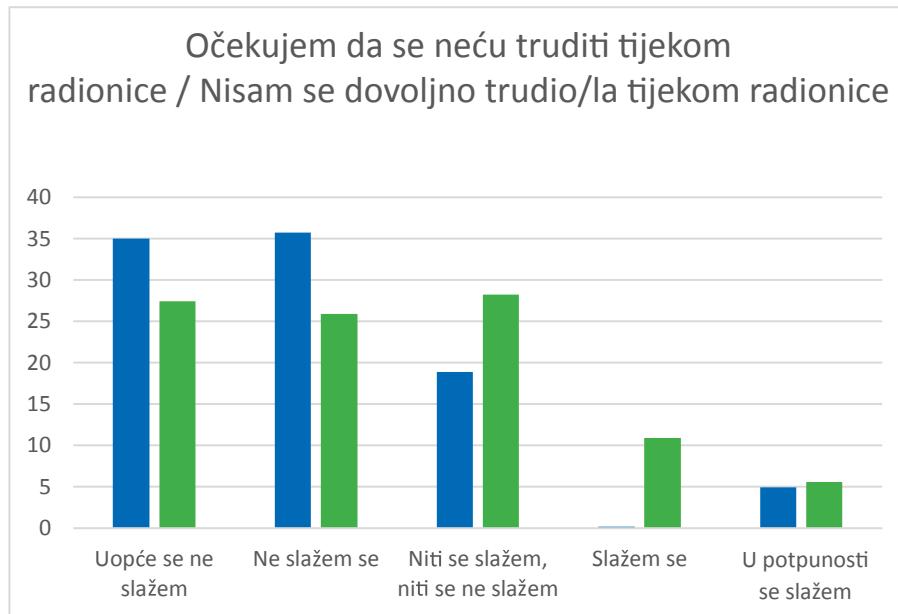

Slika 21 Radionica u odnosu na uobičajenu nastavu

29,6% sudionika/ca prije radionice očekivalo je da će radionica biti slična uobičajenoj nastavi, 28,4% nije očekivalo da će biti slično uobičajenoj nastavi, dok velik broj sudionika/ca, čak 40,8% nije imao očekivanja u vezi toga (niti se slažem, niti se ne slažem). Nakon radionice čak 67,4% sudionika/ca složilo se s tvrdnjom da im se svidio način na koji su učili o gradivu jer nije uobičajen (slažem se + u potpunosti se slažem). Samo 7,6% s time se nije složilo.

- **Očekujem da se neću truditi tijekom radionice / Nisam se dovoljno trudio/la tijekom radionice**

Slika 22 prikazuje usporedne rezultate prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Očekujem da se neću truditi tijekom radionice” / „Nisam se dovoljno trudio/la tijekom radionice”.

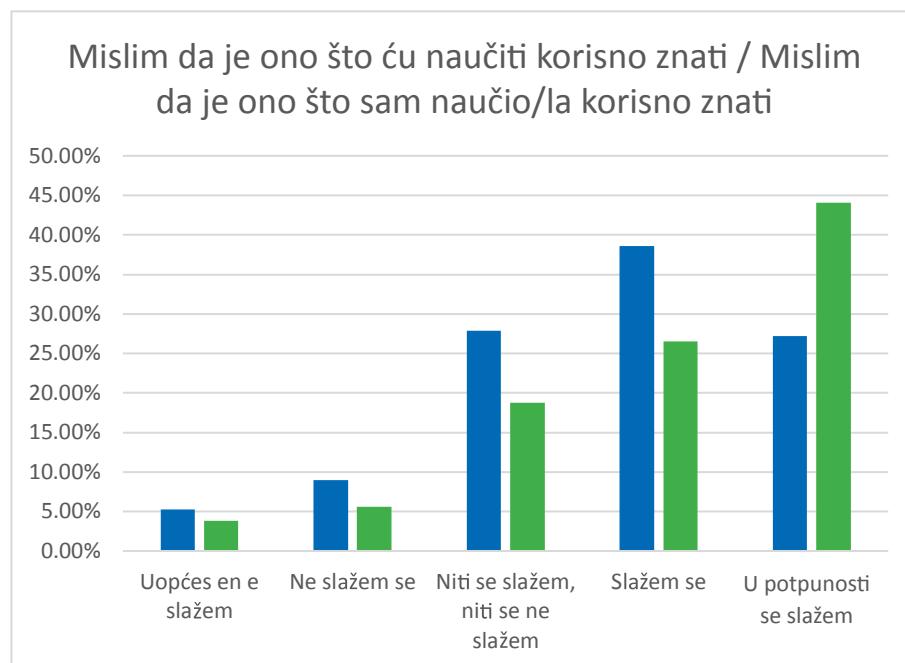

Slika 22 Trud za vrijeme radionice

Prije radionice 9% sudionika/ca očekivalo je da se neće truditi tijekom radionice, a nakon je 16,5% smatralo da se nije dovoljno trudilo tijekom iste. 70,7% sudionika/ca nije se složilo s tvrdnjom da očekuju da se neće truditi (uopće se ne slažem + ne slažem se), a 53,3% ne slaže se s tvrdnjom da se nisu dovoljno trudili tijekom radionice (uopće se ne slažem + ne slažem se).

- Mislim da je ono što će naučiti korisno znati / Mislim da je ono što sam naučio/la korisno znati

Na slici 23 vidljiv je prikaz rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Mislim da je ono što će naučiti korisno znati” / „Mislim da je ono što sam naučio/la korisno znati”.

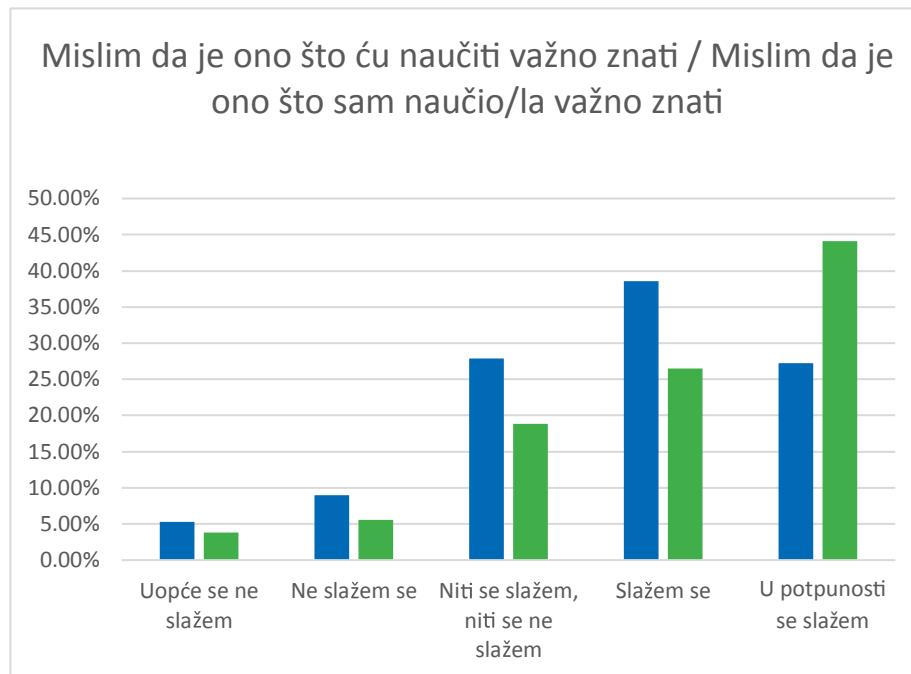

Slika 23 Korisnost radionice

S tvrdnjom „Mislim da je ono što će naučiti na ovoj radionici korisno znati” složilo se čak 80,6% sudionika/ca (slažem se + u potpunosti se slažem), a nakon radionice s time se složilo 85,8% sudionika/ca, od čega se čak 57,1% ispitanika potpuno složilo s tom tvrdnjom. Prije radionice 5,4% sudionika/ca nije se složilo da će ono što će učiti na radionici biti korisno, a nakon radionice 3,8% smatralo je da nije korisno ono što su naučili. Vidljivo je da je radionica koristila i ispunila očekivanja većeg broja ispitanika.

- Mislim da je ono što će naučiti važno znati / Mislim da je ono što sam naučio/la važno znati

Slika 24 donosi prikaz rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Mislim da je ono što će naučiti važno znati” / „Mislim da je ono što sam naučio/la važno znati”.

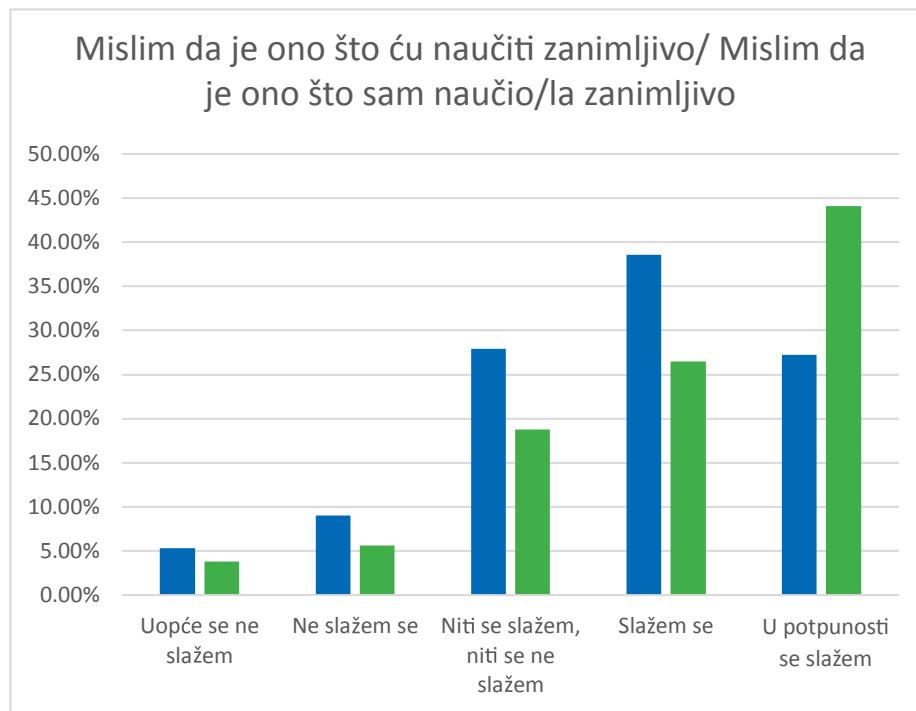

Slika 24 Važnost naučenog na radionici

S tvrdnjom „Mislim da je ono što će naučiti na ovoj radionici važno znati” složilo se 80,6% ispitanika/ca (slažem se + u potpunosti se slažem), a 85% ih smatra važnim ono što su naučili. Od toga se 55,9% ispitanika/ca u potpunosti slaže s tom tvrdnjom. Prije radionice 5,1% ispitanika/ca nije se slagalo s tvrdnjom da je važno znati ono što će naučiti, dok ih nakon radionice 3,6% smatra da nije važno znati ono što je naučeno. Vidljivo je da je većina smatrala važnim znati o financijama, tj. financijskoj pismenosti te je nakon radionice većina i potvrdila da je to važno znati.

- Mislim da je ono što će naučiti zanimljivo/ Mislim da je ono što sam naučio/la zanimljivo

Na slici 25 nalazi se prikaz rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnje „Mislim da je ono što će naučiti zanimljivo” / „Mislim da je ono što sam naučio/la zanimljivo”.

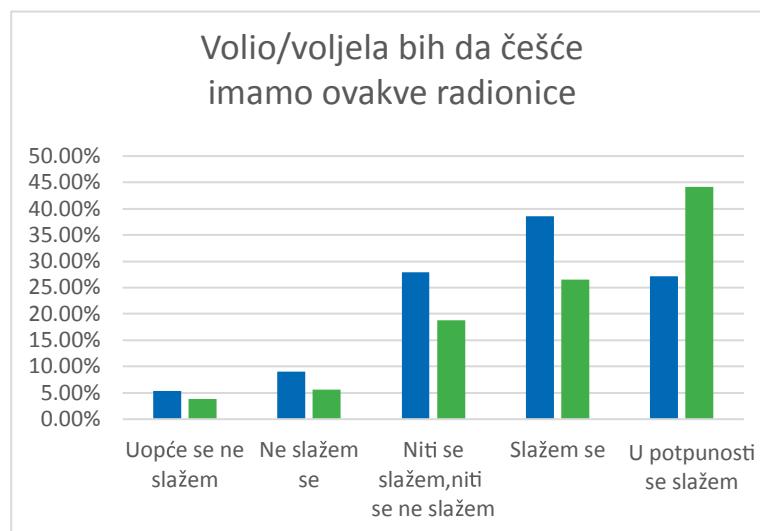

Slika 25 Zanimljivost naučenog na radionici

Što se tiče zanimljivosti radionice, 61,4% ispitanika/ca složilo se s time da bi ono što će naučiti na radionici moglo biti zanimljivo (slažem se + u potpunosti se slažem). Nakon radionice 73,5% ispitanika/ca složilo se s time da je ono što su naučili bilo zanimljivo od čega se čak 45,3% ispitanika/ca u potpunosti složilo s tom tvrdnjom. Prije radionice 8,5% nije se slagalo s time da bi moglo biti zanimljivo, a nakon 6,2% misle da ono što su naučili nije zanimljivo.

- **Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice**

Na slici 26 vidi se prikaz rezultata prvog i drugog upitnika za tvrdnju „Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice”.

Slika 26 Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice

Prije samog provođenja radionice, 55,8% ispitanika/ca složilo se s time da bi voljeli češće imati takve radionice. Nakon provođenja, čak 70,6% ispitanika/ca složilo se s tvrdnjom da bi voljeli češće imati takve radionice što je 14,8 postotnih poena više onih koji žele ponovno prisustvovati na takvim radionicama. Prije radionice 14,3% ispitanika/ca nije se složilo s time da bi voljeli češće imati takve radionice, a nakon nje 9,4%.

Nije uočena statistički značajna razlika u odgovorima niti na jedno pitanje s obzirom na spol, razinu školovanja (osnovna ili srednja škola), niti s obzirom na županiju u kojoj učenice i učenici stanuju, odnosno u kojoj pohađaju školu.

Zaključci i preporuke

Učenici su nakon sudjelovanja u radionicama o finansijskoj pismenosti usvojili osnovnu terminologiju, kao i svijest o važnosti finansijske pismenosti te su na pitanja odgovarali znatno konkretnije i preciznije nego prije radionica. Posebno su istaknuli važnost razlikovanja želja od potreba te pravilnog i odgovornog trošenja novca, kao i štednje. Prepoznaju važnost finansijske pismenosti za svoju budućnost.

Nakon sudjelovanja u radionicama više od 90% učenika i učenica smatralo je da je važno znati upravljati novcem. U skladu s time, smatrali su i da trošenje novca treba pažljivo planirati, kao i da dio zarađenog novca treba izdvojiti za štednju. S druge strane, većina učenika i učenica ne slaže se da je finansijska pismenost važna samo odraslima, kao ni da novac postoji samo za trošenje. Također, većina učenika i učenica smatra da djeca i mlađi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna i kreditna kartica, osobni proračun, štednja i kamate.

Nakon radionice povećan je i postotak učenika i učenica koji smatra da je važno učiti o upravljanju novcem, iako su svjesni da dodatni nastavni sadržaj ujedno predstavlja i dodatno opterećenje za učenike. No, osim što se povećao postotak zainteresiranih za učenje o finansijskoj pismenosti, istovremeno se smanjio postotak onih koji o finansijskoj pismenosti ne žele učiti.

Učenice i učenici zainteresirani su za finansijsku pismenost, a taj se interes povećao poslije sudjelovanja u radionicama. Većina se složila s tvrdnjom da im je radionica bila zabavna, a složili su se i da im se svidio način na koji su učili o gradivu jer nije uobičajen. Više od 85% učenica i učenika prepoznalo je korisnost naučenog na radionicama. Većina je prepoznala i važnost naučenog, a više od 70% smatralo je da je naučeno i zanimljivo. Nakon provođenja radionica, većina učenika i učenica složila se s tvrdnjom da bi voljeli češće imati takve radionica.

Sve navedeno navodi na zaključak da su provedene radionice bile uspješne, da su učenice i učenici u njima rado sudjelovali te da su stekli nova važna znanja o upravljanju novcem. Također, razvidno je da je podignuta svijest o važnosti finansijske pismenosti kod učenika i učenica koji su sudjelovali u radionicama.

Uzveši u obzir da je razina finansijske pismenosti u Hrvatskoj niska, osobito među djecom i mladima, važno je da je ova međupredmetna tema prepoznata i uključena u kurikulum. No, obrađivanje teme finansijske pismenosti kroz projekte ne omogućuje kontinuitet, niti je moguće osigurati obuhvat svih učenika i učenica, budući da provođenje projekata ovisi o nizu vanjskih faktora, a primarno o broju raspisanih natječaja za projekte s jedne strane, ali i mogućnosti pojedinih škola da budu uključene u takve projekte. Dakle, postoji mogućnost da učenici nekih škola i/ili učenici nekih generacija ne budu uključeni u projekt koji se bavi finansijskom pismenošću. To je nepovoljan ishod jer su učenici koji nemaju prilike učiti o finansijskoj pismenosti zakinuti za vrlo važne sadržaje, a tema koja je od iznimne važnosti za obrazovanje aktivnih građana ni u kojem slučaju ne bi smjela ovisiti samo o dostupnim projektima.

U okviru projekta Građani za 5! razvijeni su resursi za sustavno obrađivanje teme finansijske pismenosti s učenicima od 5. do 8. razreda osnovne škole, kao i s učenicima srednjih škola:

- razvijen je program za jačanje nastavničkih kompetencija nastavnika za izvođenje radionica o finansijskoj pismenosti
- objavljen je udžbenik Novac i ja za učenike od 5. do 8. razreda osnove škole, koji je dobio odobrenje Agencije za odgoj i obrazovanje
- sastavljeni su nastavni materijali za provođenje radionica u osnovnim i srednjim školama

Rezultati istraživanja potvrđuju da je koncept radionica o finansijskoj pismenosti razrađen tijekom projekta Građani za 5! uspješan, kao i njihova provedba, a po završetku projekta svi resursi za izvođenje radionica bit će dostupni zainteresiranoj javnosti.

Slijedom navedenoga, kao i temeljem iskustva stečenoga tijekom provođenja projekta Građani za 5! iskristalizirale su se sljedeće preporuke:

- **Donositeljima odluka na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini predlažemo da se:**

- 1) u prvom koraku, podrži raspisivanje više natječaja za financiranje projekata na temu finansijske pismenosti;
- 2) u drugom koraku, međupredmetna tema finansijske pismenosti integrira u redovitu nastavu te da se kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo izmijeni u tom smjeru.

- **Osnovnim i srednjim školama predlažemo:**

- 1) da se uključe u provedbu dostupnih projekata na temu finansijske pismenosti;
- 2) da podrže nastavnike koji iskažu motivaciju za samostalno provođenje radionica o finansijskoj pismenosti;
- 3) da zagovaraju provođenje radionica o finansijskoj pismenosti u svojim zajednicama, a osobito među roditeljima učenica i učenika škole.

- **Nastavnicima osnovnih i srednjih škola zainteresiranim za temu, a osobito nastavnicima koji su razrednici, predlažemo:**

- 1) da jačaju svoje nastavničke kompetencije za izvođenje radionica o finansijskoj pismenosti;
- 2) da koriste nastavne resurse nastale tijekom projekta Građani za 5!, a posebice udžbenik Novac i ja;
- 3) da zagovaraju provođenje radionica o finansijskoj pismenosti u svojim školama.

Prilozi

Prilog 1 – 1. upitnik

ANKETNI UPITNIK

ISTRAŽIVANJE O STAVOVIMA UČENIČKE POPULACIJE O FINANCIJSKOJ PISMENOSTI

Draga učenice, dragi učeniče!

Zanimaju nas tvoji stavovi o finansijskoj pismenosti i stavovi vezani uz radionicu finansijske pismenosti u kojoj ćeš sudjelovati u okviru projekta Građani za 5! u kojem tvoja škola sudjeluje.

Molimo te da pažljivo pročitaš upute i odgovoriš na pitanja. Za to će biti potrebno 5 do 10 minuta. Anketa je anonimna, a prikupljeni podatci koristit će se u svrhu istraživanja o važnosti finansijske pismenosti koje se provodi u okviru projekta.

Unaprijed zahvaljujemo na tvojim odgovorima!

1. STAVOVI O FINANCIJSKOJ PISMENOSTI

Odgovori na pitanja svojim riječima u jednoj ili dvije rečenice:

Što je finansijska pismenost?	
Zašto je finansijska pismenost važna?	

Molimo te da pažljivo pročitaš sljedeće tvrdnje i procijeniš u kojoj se mjeri slažeš sa svakom od njih. Zaokruži broj koji najbolje odražava tvoje mišljenje.

Brojevi znače sljedeće:

- 1 – Uopće se ne slažem
- 2 – Ne slažem se
- 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 – Slažem se
- 5 – U potpunosti se slažem

Važno je znati upravljati novcem.	1	2	3	4	5
Trošenje novca treba pažljivo planirati.	1	2	3	4	5
Finansijska pismenost važna je samo odraslima.	1	2	3	4	5
Važno je dio zarađenog novca odvojiti za štednju.	1	2	3	4	5
Novac postoji da bi se trošio - jednom se živi.	1	2	3	4	5
Važno je učiti o upravljanju novcem.	1	2	3	4	5
U školi imam prilike učiti o finansijskoj pismenosti.	1	2	3	4	5
Želim naučiti više o finansijskoj pismenosti.	1	2	3	4	5
Učenje o finansijskoj pismenosti predstavlja dodatno opterećenje za učenike.	1	2	3	4	5
Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna i kreditna kartica, osobni proračun, štednja, kamate.	1	2	3	4	5

2. ČEKIVANJA U VEZI RADIONICE O FINANSIJSKOJ PISMENOSTI

Molimo te da pažljivo pročitaš sljedeće tvrdnje i procijeniš u kojoj se mjeri slažeš sa svakom od njih. Zaokruži broj koji najbolje odražava tvoje mišljenje.

Brojevi znače sljedeće:

- 1 – Uopće se ne slažem
- 2 – Ne slažem se
- 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 – Slažem se
- 5 – U potpunosti se slažem

Zainteresiran/na sam za temu radionice (finansijska pismenost)	1	2	3	4	5
Očekujem da će biti aktivan/na tijekom radionice	1	2	3	4	5
Očekujem da će radionica biti zabavna.	1	2	3	4	5
Očekujem da će mi na radionici biti dosadno.	1	2	3	4	5
Očekujem da će radionica biti slična uobičajenoj nastavi.	1	2	3	4	5
Očekujem da se neću truditi tijekom radionice.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što će naučiti na ovoj radionici korisno znati.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što će naučiti na ovoj radionici važno znati.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što će naučiti na ovoj radionici zanimljivo.	1	2	3	4	5
Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice.	1	2	3	4	5

3. SOCIODEMOGRAFSKI PODATCI

Upiši broj. Koliko imaš godina?	Numerički odgovor			
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Spol	M			Ž
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Škola	Osnovna		Srednja	
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Županija	Odabir:			

Grad Zagreb
Sisačko-moslavačka
Virovitičko-podravska
Bjelovarsko-bilogorska
Osječko-baranjska
Vukovarsko-srijemska
Splitsko-dalmatinska
Požeško-slavonska

Prilog 1 – 2. upitnik

ANKETNI UPITNIK

ISTRAŽIVANJE O STAVOVIMA UČENIČKE POPULACIJE O FINANSIJSKOJ PISMENOSTI

Draga učenice, dragi učenice!

Zanimaju nas tvoji stavovi o finansijskoj pismenosti i stavovi vezani uz radionicu finansijske pismenosti u kojoj si sudjelovao/sudjelovala u okviru projekta Građani za 5! u kojem tvoja škola sudjeluje.

Molimo te da pažljivo pročitaš upute i odgovoriš na pitanja. Za to će biti potrebno 5 do 10 minuta. Anketa je anonimna, a prikupljeni podatci koristit će se u svrhu istraživanja o važnosti finansijske pismenosti koje se provodi u okviru projekta.

Unaprijed zahvaljujemo na tvojim odgovorima!

1. STAVOVI O FINANSIJSKOJ PISMENOSTI

Odgovori na pitanja svojim riječima u jednoj ili dvije rečenice:

Što je finansijska pismenost?	
Zašto je finansijska pismenost važna?	

Molimo te da pažljivo pročitaš sljedeće tvrdnje i procijeniš u kojoj se mjeri slažeš sa svakom od njih. Zaokruži broj koji najbolje odražava tvoje mišljenje.

Brojevi znače sljedeće:

1 – Uopće se ne slažem

2 – Ne slažem se

3 – Niti se slažem, niti se ne slažem

4 – Slažem se

5 – U potpunosti se slažem

Važno je znati upravljati novcem.	1	2	3	4	5
Trošenje novca treba pažljivo planirati.	1	2	3	4	5
Finansijska pismenost važna je samo odraslima.	1	2	3	4	5
Važno je dio zarađenog novca odvojiti za štednju.	1	2	3	4	5
Novac postoji da bi se trošio - jednom se živi.	1	2	3	4	5
Važno je učiti o upravljanju novcem.	1	2	3	4	5
U školi imam prilike učiti o finansijskoj pismenosti.	1	2	3	4	5
Želim naučiti više o finansijskoj pismenosti.	1	2	3	4	5
Učenje o finansijskoj pismenosti predstavlja dodatno opterećenje za učenike.	1	2	3	4	5
Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna i kreditna kartica, osobni proračun, štednja, kamate.	1	2	3	4	5

2. ZADOVOLJSTVO RADIONICOM O FINANCIJSKOJ PISMENOSTI

Molimo te da pažljivo pročitaš sljedeće tvrdnje i procijeniš u kojoj se mjeri slažeš sa svakom od njih. Zaokruži broj koji najbolje odražava tvoje mišljenje.

Brojevi znače sljedeće:

- 1 – Uopće se ne slažem
- 2 – Ne slažem se
- 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 – Slažem se
- 5 – U potpunosti se slažem

Zainteresiran/na sam za temu radionice (financijska pismenost)	1	2	3	4	5
Bio/Bila sam aktivna/aktivna tijekom radionice	1	2	3	4	5
Radionica je bila zabavna.	1	2	3	4	5
Na ovoj radionici postalo mi je dosadno.	1	2	3	4	5
Sviđa mi se način na koji smo danas učili o gradivu jer nije uobičajen.	1	2	3	4	5
Nisam se dovoljno trudio/la na ovoj radionici.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što sam naučio/la na ovoj radionici korisno znati.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što sam naučio/la na ovoj radionici važno znati.	1	2	3	4	5
Mislim da je ono što sam naučio/la na ovoj radionici zanimljivo.	1	2	3	4	5
Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice.	1	2	3	4	5

3. SOCIODEMOGRAFSKI PODATCI

Upiši broj. Koliko imaš godina?	Numerički odgovor			
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Spol	M		Ž	
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Škola	Osnovna		Srednja	
Odaberi jedan od ponuđenih odgovora: Županija	Odabir:			

- Grad Zagreb
- Sisačko-moslavačka
- Virovitičko-podravska
- Bjelovarsko-bilogorska
- Osječko-baranjska
- Vukovarsko-srijemska
- Splitsko-dalmatinska
- Požeško-slavonska

Prilog 2 – Kodovi i broj referenci

Kod	Broj referenci
1. ŠTO JE FINANCIJSKA PISMENOST	848
PRIJE	455
Donošenje odluka u vezi financija	22
Ne znam	77
Nešto s financijama	11
Ostalo - neodređeno	60
Ostalo - određeno	12
Raspolaganje novcem	62
Snalaženje u finansijskim situacijama	10
Štednja	6
Upravljanje novcem	50
Znanje i vještine o financijama	145
POSLJE	393
Ne znam	30
Novac	9
Odgovorno trošenje novca	46
Ostalo - određeno	26
Raspolaganje novcem	112
Štednja	23
Upravljanje novcem	43
Znanje i vještine o financijama	104
2. ZAŠTO JE FINANCIJSKA PISMENOST VAŽNA	787
PRIJE	402
Raspolaganje novcem	69
Ostalo - neodređeno	57
Ne znam	56
Upravljanje novcem	41
Pametno korištenje	30
Budućnost	24
Važno za svakodnevni život	23
Donošenje odluka	21
Za štednju	17
Snalaženje	15
Ostalo - određeno	13
Da ne budemo prevareni	8
Radi finansijskog obrazovanja, znanja	8

Odgovornost	7
Radi boljeg finansijskog stanja	7
Plaćanje	6
POSLJE	385
Raspolaganje novcem	145
Štednja	48
Upravljanje novcem	35
Odgovorno korištenje	28
Ne znam	27
Kako ne bismo imali problema s novcem	26
Radi budućnosti	21
Ostalo - određeno	18
Za bolji svakodnevni život	12
Za snalaženje	9
Donošenje boljih finansijskih odluka	8
Osobne želje i ciljevi	8

Prilog 3 – Kazalo slika

Slika 1 Spol sudionika istraživanja (1. upitnik)	12
Slika 2 Razina obrazovanja (učenici osnovne ili srednje škole) (1. upitnik)	13
Slika 3 Županije iz kojih dolaze sudionici istraživanja (1. upitnik)	14
Slika 4 Spol sudionika istraživanja (2. upitnik)	15
Slika 5 Razina obrazovanja (učenici osnovne ili srednje škole) (2. upitnik)	10
Slika 6 Županije iz kojih dolaze sudionici istraživanja (2. upitnik)	16
Slika 7 Važno je znati upravljati novcem	22
Slika 8 Trošenje novca treba pažljivo planirati	23
Slika 9 Financijska pismenost važna je samo odraslima	24
Slika 10 Važno je dio zarađenog novca odvojiti za štednju	25
Slika 11 Novac postoji da bi se trošio – jednom se živi	26
Slika 12 Važno je učiti o upravljanju novcem	27
Slika 13 U školi imam prilike učiti o financijskoj pismenosti	28
Slika 14 Želim naučiti više o financijskoj pismenosti	29
Slika 15 Učenje o financijskoj pismenosti dodatno je opterećenje za učenike	30
Slika 16 Djeca/mladi trebaju razumjeti pojmove kao što su debitna kartica, osobni proračun, štednja i kamate	31
Slika 17 Zainteresiran/na sam za temu radionice (financijska pismenost)	32
Slika 18 Očekivana i ostvarena aktivnost tijekom radionice	33
Slika 19 Zabavnost radionice	34
Slika 20 Dosada za vrijeme radionice	35
Slika 21 Radionica u odnosu na uobičajenu nastavu	36
Slika 22 Trud za vrijeme radionice	37
Slika 23 Korisnost radionice	38
Slika 24 Važnost naučenog na radionici	39
Slika 25 Zanimljivost naučenog na radionici	40
Slika 26 Volio/voljela bih da češće imamo ovakve radionice	41

